

1. BIOGRAFSKI PODACI KANDIDATA

Jasmin Ferizbegovi je rođen 13.09.1954 godine u Tuzli, gdje je završio Osnovnu školu i Gimnaziju. Diplomirao je na Veterinarskom fakultetu, Univerziteta u Sarajevu, 1978. godine, te stekao zvanje diplomiranog veterinara. Dobitnik je priznanja *Zlatna značka Univerziteta* za prosjek ocjena odličan tokom svih V godina studija.

Postdiplomski studij Smjer: Fiziologija i patologija razmnažanja doma ih životinja je odslušao i završio na Veterinarskom fakultetu, Univerziteta u Sarajevu. Magistarski rad pod nazivom *"Uzajamna povezanost utjecaja predisponiraju ih faktora brdsko-planinskog područja na uсталost oboljenja mlije ne žlijezde krava i ovaca individualnog uzgoja"*, odbranio je 1990. godine i stekao zvanje *magistar veterinarskih nauka*.

Doktorsku disertaciju pod naslovom *„Istraživanja sezonalnosti spolne ciklusa krava brdsko - planinskog područja"* odbranio je 1995 godine na Veterinarskom fakultetu. Univerziteta u Sarajevu, te stekao zvanje *doktor veterinarskih nauka iz oblasti: fiziologija i patologija razmnažanja doma ih životinja*. Mentor doktorske disertacije je bio prof. dr Ahmed Muteveli, redovni profesor (sada emeritus), Veterinarskog fakulteta, Univerziteta u Sarajevu.

Dodatna edukacija u zemlji

Jasmin Ferizbegovi je boravio na više istraživačkih specijalizacija u zemlji. Tokom 1979 godine boravio je na Veterinarskom fakultetu u Sarajevu, Veterinarskom fakultetu u Beogradu, kao i u INEP-u Zemun radi specijalizacije iz oblasti: Fiziologija i patologija mlije ne žlijezde. U cilju dodatne edukacije iz oblasti Fiziologija i patologija razmnažanja doma ih životinja, boravio je na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu tokom 1985. i 1988. godine. Pohađao je Međunarodni seminar pod nazivom: Kontrola zdravlja životinja, EC PHARE, Jahorina (2001). Pohađao je i usavršavanje po programu usavršavanja predsjednika i članova nadzornih odbora i uprava privrednih društava sa učešćem državnog kapitala iz oblasti korporativnog upravljanja (Sl. novine Federacije BiH broj 40/10) u periodu 04.12.2010. do 19.12.2010.

Dodatna edukacija u drugim zemljama

Na Cornell University, Ithaca, NY, USA boravio je u periodu juli/1996 - august/1996, radi edukacije iz Oblasiti: Reprodukcijska doma ih životinja, kao i na Veterinary Faculty Fort Collins, Colorado, USA tokom augusta/2000, godine, u okviru International workshop: Determining the status of diseases in countries and zones as prevalence approaches zero.

Prethodno radno iskustvo:

U periodu 1978 - 1982 radio je na provođenju zdravstvene zaštite životinja, na poziciji direktora, u Veterinarskoj stanici, Kladanj.

Akademski angažman

(1) docent na predmetu: Fiziologija životinja, Prirodno-matemati kog fakulteta, Univerziteta u Tuzli, Odsjek: Biologija, maj/1996. - juni 2002. (2) Vanredni profesor na predmetima Fiziologija životinja, odnosno Op a fiziologija životinja i Uporedna fiziologija životinja Prirodno-matemati kog fakulteta, Univerziteta u Tuzli, Odsjek: Biologija, Oblast: biosistematika i morfologija životinja jun 2002-2008 godine. (3) Angažovani je profesor je na Postdiplomskom studiju na Prirodno-matemati kom fakultetu, Univerziteta u Tuzli, Odsjek: Biologija, smjer: Biosistematika i fiziologija životinja od 2004.godine.

Sadašnja pozicija:

Od 1982. godine do danas nalazi se na poziciji direktora JP Veterinarska stanica, Tuzla, te radi na provo enju zdravstvene zaštite životinja.

lanstvo i angažman u nau nim, profesionalnim i drugim asocijacijama i institucijama
lan je: Sekcije za kontrolu i suzbijanje mastitisa; Asocijacije BiH za male životinje. Internacionalnog udruženja epidemiologa i ekonomista (International Societv for Veterinarv Epidemiologv and Economics); Udruženja veterinara za male životinje BiH (BHSAVA); Udruženja veterinara Tuzlanskog kantona, International Societv for Veterinarv Epidemiology and Economics; Organizacijskog odbora Prvog savjetovanja veterinara Federacije BiH, Neum, 1996; Redakcijskog odbora asopisa VETERINARIA, zbornik radova iz oblasti animalne proizvodnje (1995 -); Grupe Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva vlade Federacije BiH za izradu Zakona o veterinarstvu (2000-2001); Ekspertnog tima (Državno vije e BiH) (2005 -)

Predsjednik je: Veterinarske komore F/BiH; Organizacionog odbora Prvog Kongresa veterinara BiH sa me unarodnim u eš em, Tuzla 28-30.10.1998. godine; Udruženja veterinara Bosne i Hercegovine.

Nagrade

- Zahvalnica Udruženja veterinara Bosne i Hercegovine
- Nosilac najve eg priznanja Veterinarskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu
POVELJE
Za izuzetan doprinos u obrazovanju i unapre enju Veterinarske nauke i struke
27.01.2000 godine.
- Zahvalnica Udruženja veterinara BiH za male životinje.

2. SPISAK OBJAVLJENIH NAUČNIH I STRUČNIH RADOVA

POPIS NAUČNIH I STRUČNIH RADOVA DO IZBORA U ZVANJE VANREDNOG PROFESORA

Doma i asopisi

1. Tahirovi N., Muteveli A., Hadžiomerovi Z., **Ferizbegovi J.**: Prilog raspravi o strategiji razvoja stočarstva u Bosni i Hercegovini, Veterinaria, 1-4, Sarajevo, 1992/95.
2. Fejzi N., **Ferizbegovi J.**, Muteveli A., Hadžiomerovi Z.: Osnovni principi menadžmenta u veterinarskoj praksi. Veterinaria, Vol.45, 1-4, 1996.

Kratak sadržaj

Pozicija veterinarske prakse u aktuelnom trenutku privrednih tokova na našim prostorima zahtjeva potrebu revizije koncepta poslovanja, a kao trajni zadatak profilise se razvijanje sposobnosti brzog uoavanja promjena i prilagoavanje tim promjenama. Nedostatak konceptualno novog pristupa poslovanju koji se danas definiše pojmom menadžment je opšta karakteristika velikog broja veterinarskih organizacija. Važnost ovakve spoznaje, odnosno uvažavanje poznavanja teorije i prakse menadžmenta u veterinarskoj praksi je biti jedan od ključnih faktora ekonomske uspješnosti i unaprijećenja veterinarske prakse uopšte. Privatizacija veterinarske prakse je u skoro vrijeme namentnuti potrebu da direktori – menadžeri veterinarskih stanica, pored zadovoljavanja osnovnih preduslova poznavanja i vladanja pozicijama veterinarske struke, moraju paralelno vladati i svim savremenim tehnikama menadžmenta kako bi svoju organizaciju ovalovali u odnosu na, s jedne strane, nadolazeću konkurenciju i aktuelno stanje na terenu i, s druge strane, za iznalaženje modusa što kvalitetnijeg pristupa organizaciji profitabilne i uspješne prakse. Menadžment (management) je proces kreativnog rješavanja poslovnih aktivnosti koji uključuje planiranje, organizovanje, upravljanje i kontrolisanje poslovnih resursa. Aktuelna saznanja o menadžmentu i njegovoj primjeni u veterinarskoj praksi podrazumjevaju procese analitičkog definisanja i razrade ključnih principa što će rezultirati u donošenju pravilne i efikasne poslovne odluke.

3. Huski E., Imširovi E., Katica V., Ramovi I., Buljušmi F., Fejzi N., Sivro Š., Habota A., Hadžibeganovi Š., **Ferizbegovi J.**: Nastanak i razvoj veterinarske službe Armije Republike Bosne i Hercegovine. Veterinaria. Vol.45, 1-4, 1996.

Kratak sadržaj

U ovom je radu hronološki opisano nastajanje i razvoj VtSI u četverogodišnjem odbrambenom ratu u BiH. Početci rada i organizacije VtSI odnose se na april 1992. godine i vezani su za rad VtSI TO kao jedinog nukleusa službe koji je ostao da živi nakon brutalne agresije. Od tog nukleusa, preko samoorganizovanih pokušaja pojedinaca, do formacijskog ustrojavanja službe na korpuskom nivou prošlo je šest mjeseci. Prvo savjetovanje organa veterinarske službe u organizaciji Vrhovne komande ARBiH održano je 10.10.1992.

godine u Sarajevu kada su definisani osnovni pravci razvoja djelovanja službe u jedinicama ARBiH. U daljem periodu rata održana su još dva savjetovanja organa VtSI 04.10.1994. i 04.05.1995. godine u Zenici na kojima je potvrđena uspješnost u organizaciji i radu. Zaključno se može reći da su veterinarski organi u ovom odbrambenom ratu svojim radom, zalaganjem i patriotizmom bili svjetao primjer u sveukupnoj logistici koj podržavaju štabova i jedinica ARBiH.

4. **Ferizbegovi J., Muteveli A., Fejzi N., Tahirovi N.:** Polazni principi i funkcije menadžmenta u veterinarskoj medicini. Veterinaria, Vol. 46, 1-4, 1997.

Kratak sadržaj

U suštini rad tretira značaj i ulogu menadžmenta kao funkcije u procesu planiranja, organizacije, upravljanja i kontrole, bilo da je riječ o instituciji – na primjer: veterinarska ustanova, stanica i slično, ili o pojedinim poslovima u domenu djelovanja te institucije. Nadalje, u radu su izložena i analizirana osnovna načela svakog od naznačenih elemenata menadžmenta uključujući i osoblje kao bitan element, naročito u procesu realizacije, bez obzira na to da li se radi o kratkoročnim (realizacija određene aktivnosti na terenu) ili dugoročnim ciljevima (razvoj institucije, njeno kadrovanje, materijalno opremanje i sl.). Prema tome, menadžment kao proces objedinjuje po sadržaju raznorodnu problematiku, ali usko povezanu i, u značajnoj mjeri, mehanizirano uslovljenu. Uspješnost menadžmenta ili uspješnost pojedinih njegovih funkcija temelji se na prihvatanju i razumjevanju procesa kao zasebne naučne discipline sa veoma širokim aplikativnim mogućnostima.

5. **Ferizbegovi J., Tahirovi N., Muteveli A., Fejzi N.:** Koncept strateškog planiranja u veterinarskim organizacijama. Veterinaria, Vol. 46, 1-4, 1997.

Kratak sadržaj

Strateški plan, u suštini, predstavlja viziju razvoja neke, u našem primjeru određene veterinarske organizacije, utemeljene na relevantnim faktorima okruženja i vlastitim resursima. U principu strateški plan objedinjuje: viziju budućnosti određene organizacije, predodžbu mjera koje trebaju da osiguraju tu budućnost, koncepciju organizacionog ustrojstva u tekućim i budućim periodima i koncepciju na čelu rukovodjenja datom organizacijom u procesu prognoziranog razvoja. Prema tome, strateško planiranje, de facto, je planiranje budućnosti, za razliku od operativnog planiranja koje definiše politike menadžmenta kojom se osiguravaju smjernice za dnevne aktivnosti, bilo da je riječ o implementaciji novih programa ili o pružanju usluga u tekućoj praksi. U procesu realizacije strateškog plana rukovodilac organizacije ima velika ovlaštenja u domenu preuzimanja obaveza i organizacije rada, angažovanja i usmjeravanja kadrova, upravljanja opremom i drugim materijalnim dobrima i slično, ali i punu odgovornost u smislu pravovremenog i kvalitetnog izvršavanja svih planiranih aktivnosti. U svom radu on može, ali ne mora, ostvariti saradnju sa menadžerima srednjeg nivoa ili saradnicima izvan vlastite organizacije što, u prvom redu, zavisi od prirode preuzete obaveze, na čelu i dinamike njene realizacije, raspoloživih vlastitih kadrova, opreme, veličine organizacije kojom rukovodi i sl. S druge strane, svi zaposleni, bez obzira na profil i nivo stručne osposobljenosti, moraju usvojiti razne ciljeve, principe rukovodjenja, principe racionalnog korištenja opreme i drugih sredstava rada, i u svakom trenutku, biti spremni da unesu maksimum lične odgovornosti pri realizaciji preuzetih obaveza.

6. **Ferizbegovi J.**, Fejzi N., Tahirovi N., Muteveli A.: Elementi procesa strateškog planiranja u veterinarskim organizacijama. Vol. 46, 1-4, 1997.

Kratak sadržaj

Strateško planiranje u veterinarskim organizacijama zahtjeva prethodno provođenje procjene realnog vanjskog i unutrašnjeg okruženja. Kod procjene vanjskog okruženja izdvajaju se tri pristupa koji se relevantni za naše uvjete, a njihova primjena je definisana nivoima menadžmenta u veterinarskoj organizaciji. Procjena internog okruženja uzima u obzir detaljne preglede sistema koji su obuhvaćeni organizacijom i prikupljanje primarnih i sekundarnih podataka unutar vlastite organizacije. Kategorizacija i formatiziranje informacija dobijenih primjenom swot analize omogućava menadžmentu organizacije identificiranje kritičkih rezultata i zacrtavanje prioriteta. Definisanje vizije veterinarske organizacije će predstavljati njenu buduću konfiguraciju, a za realizaciju te vizije proces strateškog planiranja će zahtijevati stalnu evaluaciju u toku implementacije plana u određenom periodu.

7. Fejzi N., **Ferizbegovi J.**, Hadžiomerovi Z., Muteveli A., Šaki V.: Razvoj informacionog sistema u okviru projekta označavanja životinja na prostoru Bosne i Hercegovine. Veterinaria, Vol. 46, 1-4, 1997.

Kratak sadržaj

Savjet za poljoprivredu Europske unije je u martu 1997. godine usvojio regulativu, kojom obavezuje svoje članice na striktno poštivanje odredbi za identifikaciju životinja, što se smatra neophodnim preduvjetom kontrole epizootiološkog statusa na nivou Unije. U Bosni i Hercegovini trenutno ne postoji sistem koji garantira epizootiološki status države a u tom smislu započete su aktivnosti koje treba da našu državu dovedu u ravnopravan položaj sa širom međunarodnom zajednicom. Razvoj kompjuterske obrade podataka kao podrške projektu označavanja životinja omogućuje prikupljanje potrebnih podataka po svim nivoima piramidalne hijerarhijske strukture veterinarstva. U tom cilju je formiran INFO CENTAR (Centralna baza podataka) na Veterinarskom fakultetu u Sarajevu koji predstavlja podršku projektu markiranja životinja i prvi pokušaj razvoja kompjuterski baziranog informacionog sistema iz oblasti veterinarstva na ovim prostorima. Navedeni segment, razvijen etapno i projektno, će predstavljati okosnicu u budućoj organizaciji jedinstvenog informacionog sistema veterinarstva BiH (VEINSBH).

8. **Ferizbegovi J.**: Status i organizacija veterinarske službe u procesu razvoja stojarstva Federacije Bosne i Hercegovine. Veterinaria, 46, 1-4, 1997.

Kratak sadržaj

Zaštita zdravlja životinja od različitih zaraznih i parazitarne bolesti bila je i ostaje jedan od najvažnijih zadataka veterinarske medicine, pa prema tome i službe koja se temelji na njenim postulatima. Da bi odgovorila tom zadatku, veterinarska služba svoj rad mora temeljiti na novim znanjima i praktičnim iskustvima te, uporedo s tim, ona svoju organizaciju mora prilagoditi aktuelnoj problematici ukupne stojarne prakse. Tokom rata, veterinarska služba je bila organizovana kroz Veterinarske ratne stanice koje su, bez obzira na okolnosti a time i ograničeno međusobno komuniciranje, blagovremeno i kvalitetno izvršile gotovo sve zadatke koje je nametalo vrijeme i situacija. U poratnom vremenu pred veterinarskom

službom stoje novi, veoma složeni i odgovorni zadaci. Na to, izme u ostalog, upu uje i injenica da su najve e štete i ratna razaranja u ovirima agrarne proizvodnje zabilježena u sto arstvu. S druge strane, sa stanovišta visine prihoda koji se ostvaruje u okvirima sto arstva, govedarstvo ini najzna ajniju granu sto arske proizvodnje u Federaciji BiH. Sa tog stanovišta i najve i dio investicionih ulaganja trebalo bi usmjeriti u tom pravcu i, analogno tome, razvoj, ustrojstvo i organizaciju, a time i racionalno funkcionisanje veterinarske službe uskladiti sa opredjeljenjima sto arskog kompleksa. Funkcionalno povezivanje veterinarske službe i sto arske proizvodnje treba da se temelji na konceptu o jedinstvenom sistemu zaštite zdravlja životinja, a ovaj dokument morao bi da objedini: (a) epizootiološku situaciju, (b) projekciju odgovaraju ih mjera i (c) okvirni prijedlog visine troškova zdravstvene zaštite stoke. Budu i da nazna ena pitanja objedinjuju veoma raznorodnu tematiku, izradu koncepta jedinstvenog sistema zaštite zdravlja životinja treba povjeriti timu eksperata relevantnih profila stru nosti u okvirima veterinarske medicine. Stoga treba angažovati kompetentne pojedince, ozvani iti njihov rad i osigurati potrebna sredstva za njihovo djelovanje. Po definisanju dijela koji objedinjuje epozootiološku tematiku, treba definisati zakonsku i drugu upravno-pravnu regulativu koja mora pratiti epizootiološki kompleks, s jedne i propise EEZ, s druge strane.

9. **Ferizbegovi J.:** Veterinarstvo Bosne i Hercegovine: ju er, danas, sutra. Veterinaria, 47, 3-4, 1998.

Kratak sadržaj

Zaštita zdravlja životinja od razli itih zaraznih i parazitarne bolesti bila je i ostat e jedan od najvažnijih zadataka veterinarske medicine, pa prema tome i službe koja se temelji na njenim postulatima. Da bi odgovorila tim zadacima, veterinarska služba svoj rad mora temeljiti na novim saznanjima i prakti nim iskustvima. Paralelno s tim ona svoju organizaciju mora prilago avati aktuelnoj problematici ukupne sto arske proizvodnje. To se prije svega odnosi na kontinuirano pra enje dostignu a u epizootiologiji i njihovu kvalitenu primjenu u praksi, kako bi se opake zarazne i parazitarne bolesti što brže i pouzdanije prevenirale i dijagnosticalale. Tokom rata, veterinarska služba je bila organizovana u onoj mjeri u kojoj su to dozvoljavale ratne prilike. Današnje analize pokazuju da je veterinarska služba, bez obzira na date okolnosti i ograni eno me usobno komuniciranje, blagovremeno i kvalitetno izvršila gotovo sve zadatke koje je nametalo vrijeme i situacija. U poratnom vremenu pred veterinarskom službom stoje novi, veoma složeni i odgovorni zadaci. Na to, izme u ostalog, upu uje i injenica da su najve e štete i ratna razaranja u ovirima agrarne proizvodnje zabilježena u sto arstvu. S druge strane, sa stanovišta visine prihoda koji se ostvaruje u okvirima sto arstva, govedarstvo ini najzna ajniju granu, te najve i dio investicionih i drugih ulaganja treba usmjeriti u tom pravcu. Analogno tome, razvoj, ustrojstvo i organizaciju, a time i racionalno funkcionisanje veterinarske službe nužno je uskladiti sa opredjeljenjima sto arskog kompleksa. Obnova sto arske proizvodnje je dugotrajan i krajnje složen proces, koji e zahtjevati velika agrarna, investiciona i drug aulaganja. Sto arstvo je grana agrarne proizvodnje u kojoj se ne e mo i, ali ni trebati razdvojiti proces obnove od budu eg razvoja. Oni e neminovno i i uporedo tako što e se koristiti postoje i fond grla i raspoloživi kapaciteti sto arske proizvodnje, ali istovremeno, u ovisnosti od materijalnih i drugih mogu nosti, graditi novi. S punim pravom možemo re i da se veterinarstvo na podru ju BiH suo ava sa brojnim izazovima. Približava se proces tranzicije. Kadrovski i materijalno služba je iscrpljena. Stru ne i tehni ke efektivne nisu na zavidnom nivou. Me utim, veterinarska služba i pored evidentnih problema mora prihvatiti ovaj profesionalni izazov ali i model tehnološki razvijenih zemalja koji zahtjeva porast produktivnosti doma ih životinja. U narednom periodu veterinarska struka mora dati puni doprinos i težiti konceptu suvremene, intenzivne sto arske proizvodnje u kojoj se osnovno pitanje razvoja kre e u okviru zdravlja, uzgoja, selekciskog rada, genetike, biotehnologije i reprodukcije, što sve skupa uti e na ekonomi nost proizvodnje.

10. ankovi M., **Ferizbegovi J.**, Hadžibeganovi Š.: Stanje ehinokokoze, metiljavosti i cisticerkoze na osnovu klaoni kih nalaza i direktne ekonomske štete zbog odba enih iznutrica za period 1992 – 1995. godina na Tuzlansko – Podrinjskom kantonu. Veterinaria, 47, 3-4, 1998.

Kratak sadržaj

Na osnovu postavljenog zadatka istraživanja ekonomskih šteta zbog nevaljanosti za ljudsku ishranu unutrašnjih organa i mesa zaklanih goveda, ovaca i svinja na klaonicama u Tuzli i Srebreniku ustanovljena je ehinokokoza u 12,21% goveda; 14,61% junadi; 37,42% svinja i 78,11% ovaca. Infestirano metiljavoš u (fascioloza i dikrocelioza) bilo je 33,05% goveda; 26,09% junadi i 25,05% ovaca i janadi. Pozitivno na cisticerkozu (*Cysticercus inermis*) bilo je jedno gove e i jedno tele, tako da je proglašeno nevaljanim za ljudsku ishranu 227 kg gove eg i 60 kg tele eg mesa. Ukupna ekonomska šteta iznosi 51.333 DM, odnosno po jednom zaklanom gove etu u prosjeku 13,98 DM, junetu 9,32 DM i svinji 2,31 DM. Visoka infestiranost ovaca (78,11%) sa *Echinococcus polymorphus* ukazuje na veoma važan epizootiološki i zdravstveni problem ehinokokoze na ovom podru ju.

11. Fejzi N., **Ferizbegovi J.**: Zasnivanje privatne veterinarske prakse – izazovi u analizi tržišnih prilika. Veterinaria. Vol.48, 3-4, 1999.

Kratak sadržaj:

Zakon o veterinarstvu Federacije Bosne i Hercegovine, kao novinu u pružanju veterinarskih usluga na ovim prostorima uvodi privatnu veterinarsku praksu. U kontaktu sa veterinarima koji trenutno obavljaju veterinarsku praksu kroz Veterinarske stanice osnovane kao javna poduze a, uo eno je da ne postoje jedinstvena mišljenja i stavovi u vezi sa privatnom veterinarskom praksom. Opravdana je pretpostavka da određena zabrinutost postoji zbog nedostatka potrebnih informacija i nepoznavanja analiti kih postupaka u evaluaciji zasnivanja privatne veterinarske prakse. Ovakva potreba do sada i nije postojala na našim prostorima upravo zbog organizacijskog ustrojstva veterinarstva koji je na određeni na in uspostavio monopolski odnos veterinarskih stanica na prostoru op ine za koji su osnovane. Autori u radu razmatraju aktuelne izazove u zasnivanju veterinarske prakse, prednosti i nedostatke ovakvog pristupa kao i ograni enja u veterinarstvu u našim prilikama.

12. Huki Mirsada, **Ferizbegovi J.**, Osmanovi F., Nurki M., Hadžigrahi Nermina, Belko M.: Mikoze u životinja i ljudi na farmi muznih krava PD “Spre a” Donje Vukovije. Veterinaria, 48, 3-4, 1999.

Kratak sadržaj

Istraživanje je provedeno na Farmi muznih krava PD “Spre a” Donje Vukovije, tokom novembra 1999. godine. Klini kim i mikološkim pregledom obuhva eno je 145 teladi, 448 junica i 635 muznih krava, kao i 25 radnika zaposlenih na farmi. Izvršeno je epidemiološko izvi anje. Ciljevi rada bili su: utvrditi rasprostranjenost i zastupljenost pojedinih vrsta gljiva na koži životinja i ljudi, morbiditet dermatomikoza u životinja i ljudi i faktore koji utje u na pojavu i širenje dermatomikoza na farmi. Sa kože životinja izolovani su: *Trychophyton verrucosum*, plijesni i kvasnice, a sa kože ljudi *Trychophyton verrucosum* i kvasnice.

Ukupni morbiditet trihofitije u goveda bio je 8,50% (104/1233). Bolest je registrovana samo u teladi i kretala se, u zavisnosti od dobne kategorije, od 12,50 – 58,33 %. Ukupni morbiditet trihofitije u ljudi bio je 16% (4/25) i kretao se od 6,60% (1/15) u radnika koji rade sa muznim kravama, do 33,30% (3/10) u radnika koji rade sa teladima. Na pojavu i širenje trihofitije goveda uticali su: izuzetno loši zoohigijenski uslovi, aglomeracija velikog broja životinja na malom prostoru, nesprovodjenje imunizacije zdravih niti lije enje oboljelih goveda i visoka infestacija ektoparazitima. Na pojavu i širenje trihofitije ljudi uticao je neposredni kontakt sa oboljelim životinjama, bez korištenja li nih zaštitnih sredstava.

13. Katica V., **Ferizbegovi J.**, Belko M.: Uticaj deficitarne ishrane na promjenu tjelesne mase i reproduktivne pokazatelje krava Holstajn pasmine. Veterinaria. 48,1-2, 1999.

Kratak sadržaj

Istraživanja su vršena na farmi muznih krava «Krušik» Donje Vukovije od 1992 – 1996. godine. Pra en j ekvantitet i kvalitet hrane, kao i njen utjecaj na promjenu tjelesne mase i reproduktivne rezultate krava Holstein pasmine, posebno u ljetnom i zimskom periodu. U navedenom periodu na farmi je bilo prosje no 737 grla, starosne dobi 6,5 godina, tjelesne mase 515 kg, dnevne laktacije 10,40 litara sa prosje nim brojem oteljaja 67,98%. Istraživanja se zasnivaju na pra enju utjecaja kvantiteta i kvaliteta hrane na gojidbeni status kao i reproduktivne rezultate muznih krava na navedenoj farmi. Za pore enje rezultata korišteni su podaci sa iste farme 1991. godine i normativi za muzne krave. Najteži period u obezbje enju hranne bio je 1993/94 godina, kada su istrošene sve dotadašnje rezerve hrane na farmi i u mjesnim izvorima, a situacija je dodatno bila otežana potpunom komunikacijskom blokadom, što je mogu nost dotura hranom svelo na minimum. Prosje an gubitak tjelesne mase po grlu iznosio je 155,5 kg ili 23,81% u odnosu na tjelesnu masu iz 1991. godine. Ovi gubici su bili o ekivani s obzirom na nedostatak svih hranjivih materija i mineralno-vitaminskih komponenti. Rezultati tako teškog stanja u obezbje enju hrane kao i intenzivno korištenje mesa životinja za ljudsku ishranu, prouzrokovali su znatno smanjenje broja grla. U periodu 1995/96. godine kvalitet hrane se popravio uz dodatak ve ih koli ina koncentrata i mineralno-vitaminskih komponenti, što se odrazilo na pad trenda gubitka tjelesne mase životinja, kada je prosje an gubitak tjelesne mase bio 19,37%. Na osnovu naših rezultata, prosje an gubitak tjelesne mase u periodu 1992/96. godine bio je 138 kg ili 21,13% po grlu. Izuzetno loša hrana, naro ito izraženo smanjenje ukupnog unosa energije i proteina kao i prisustvo stresogenih faktora i nepovoljnih zoohigijenskih uvjeta, neminovno su uticali na pad proizvodnje mlijeka, kao i smanjenje broja oteljaja. Najteži period bio je 1993/94 godine, kada je prosje na dnevna proizvodnja mlijeka bila 7,7 l ili samo 39,49% po grlu u odnosu na mlije nost istih grla 1991. godine. U periodu 1995/96. godine, prosje na dnevna proizvodnja mlijeka bila je 10,55 kg ili 54,10% u odnosu na 1991. godinu. Problemi u ishrani, loši zoohigijenski uslovi, kao i drugi negativni faktori uticali su i na pad broja oteljaja krava. U periodu 193/94. godine, broj oteljaja je bio 60,27% u odnosu na broj grla na farmi, a 1995/96. godine se pove ao na 71,92%. Prosje an broj oteljaja u periodu 1992/96. godine bio je 67,98% što je bilo povoljno, s obzirom na prisutne probleme. Isti ili sli ni podaci su navedeni u dostupnoj literaturi u sli nim okolnostima. Dnevni obroj je bio kvantitativno i kvalitativno toliko nedostatan da nije mogao osigurati ni uzdržne potrebe, a da i ne govorimo o održavanju tjelesnog statusa i reproduktivnih sposobnosti. Bio je izražen nedostatak svih hranjivih materija i mineralno-vitaminskih komponenti. Istovremeno su bili prisutni izuzetno loši zoohigijenski uvjeti kao i nedostatak elektri n eenergije, vode, te svih drugih enegenata.

14. Katica V., Ferizbegovi J., Ramovi I.: Uticaj deficitarne ishrane i nepravilne eksploatacije na zdravstveno stanje i radnu kondiciju kopitara angažovanih u jedinicama Armije BiH od 1992. do 1995. godine. Veterinaria. 48,1-2, 1999.

Kratak sadržaj

S obzirom na surovost agresije na našu zemlju, koja se desila od 1992 – 95. godine, kao i na in vo enja borbenih dejstava, konji su esto korišteni kao jedino transportno sredstvo za prijenos hrane, intendatske opreme, evakuaciju povrije enih i oboljelih boraca kao i za ostale aktivnosti transporta. Jedinice Armije RBiH su snabdijevane sto nom hranom prvenstveno iz mjesnih izvora, ali koli ine sijena i zrnaste hrane nisu zadovoljavale normative za potrebe tovarnih konja u ratu. Kod tovarno teških konja bio j eizražen nedostatak zobi, sijena, soli, hranjivih jedinica kao i svarljivih bjelan evina. Najteži period je bio 1993/94. godine, akda je u dnevnom obroku bilo zobi 0 %, sijena 24%, soli 0 %, hranjivih jedinica 5,94 % i svarljivih bjelan evina 8 % od ratne norme za tovarno teškog konja. Treba ista i da je u periodu 1992-95. godine, od ratn enorme u prosje nom dnevnom obroku bilo zobi 26,50%, sijena 34%, soli 46,66%, hranjivih jedinica 28,28% i svarljivih bjelan evina 28,00%. Nešto povoljnija situacija bila je kod tovarno lakih konja. U periodu 1993-94. godine, od ratne norme bilo je osigurano zobi 0 %, sijena 30 %, soli 0 %, hranjivih jedinica 7,69 % i svarljivih bjelan evina 13,30 %, a u periodu 1992-95. godine zobi 80 %, sijena 42,50 %, soli 46,66 %, hranjivih jedinica 43,59 % i svarljivih bjelan evina 6,66 %. Iako je ovakav sadržaj bio nešto povoljniji u odnosu na onaj kod tovarno teških konja, niti jedan nije mogao obezbjediti zaštitu zdravlja i radn ekondicije kopitara u jedinicama A RBiH. U ratu je od ukupno angažovanih konja za potrebe A RBiH iz raznih razloga uginulo 5.250 ili 28,94 %, a od toga samo zbog deficitarne ishrane 1.732 ili 32,99 %.

15. **Ferizbegovi J.**, Fejzi N., Muteveli T., Hadžiahmetovi Z., Krasni J.: Novija saznanja u pogledu definiranja hemoragi nog šoka. Veterinaria. Vol.49, 3-4, 2000.

Kratak sadržaj

Sindrom šoka javlja se nakon najrazli itijih doga aja, a naj eš e nakon krvarenja, traume, operacije (anestezije) i teške infekcije. Klini kom slikom šoka dominiraju promjene u optoku krvi, u prvom redu hipotenzija i tahikardija, koje su uglavnom posljedica smanjenog volumena cirkuliraju e krvi.

16. **Ferizbegovi J.**, Fejzi N.: Zna aj i doprinos veterinarske službe u sprije avanju pojava i sanaciji posljedica bioloških ratova. Veterinaria. Vol.49, 3-4, 2000.

Kratak sadržaj:

Autori u radu analiziraju i tuma e izazove veterinarske službe u Bosni i Hercegovini u sprije avanju pojava i sanaciji posljedica eventualnih bioloških napada. Kratko su anlizirane osnovne karakteristike kemijskog i biološkog oružja, mogu e posljedice bioteroristi kih napada na Bosnu i Hercegovinu i strategijske odrednice veterinarske službe u borbi protiv bioterorizma.

Strani asopisi

Kr mar, S., J. Ferizbegovi , S., E. Loni , J. Kamberovi : Invazija pasa krpeljima na podru ju Tuzle (Bosna i Hercegovina). Vet. arhiv 84, 177-182, 2014.

Kratak sadžaj:

Na podru ju Tuzlanskog kantona uzorkovano je 259 krpelja s 33 psa tijekom 2008. godine. Uzorkovani krpelji svrstani su u dvije vrste: *Dermacentor reticulatus* (Fabricius, 1794) i *Ixodes ricinus* (Linnaeus, 1758). U selima iz okolice grada Tuzle uzorkovana su 193 krpelja s 18 pasa, dok je na 15 pasa iz grada Tuzle uzorkovano 66 krpelja. Na seoskim psima vrsta *Dermacentor reticulatus* uzorkovana je u signifi kantno ve em broju na glavi, vratu i bo noj strani tijela, nego li na ostalim dijelovima tijela, dok je vrsta *Ixodes ricinus* uzorkovana u signifi kantno ve em broju na glavi i bo noj strani tijela psa. Na gradskim psima vrsta *Ixodes ricinus* uzorkovana je u signifi kantno ve em broju na glavi i vratu, nego li na ostalim dijelovima tijela, a vrsta *Dermacentor reticulatus* uzorkovana je u signifi kantno ve em broju na vratu. Najbronija vrsta krpelja na oba podru ja (selo i grad) je *Ixodes ricinus*.

Klju ne rije i: psi, Ixodidae, Tuzla, Bona i Hercegovina

Doma i nau ni skupovi

1. Muteveli A., **Ferizbegovi J.** Strategija reprodukcije u sto arstvu. Prvo savjetovanje na temu: Strategija razvoja poljoprivredne proizvodnje, Biha , 1996.

Kratak sadržaj:

U predratnom periodu na planu rada na reprodukciji, umjetnom osjemenjivanju i suzbijanju steriliteta, uz sve probleme na koje je nailazila veterinarska služba, ostvareni su veoma zna ajni rezultati kako na razini kvantiteta, tako i kvalitete pove anja sto arske proizvodnje i održavanja tog reproduktionog materijala. Me utim, analiti ki pokazatelji govore da se primjena umjetnog osjemenjivanja, kao najsavremeruje metode unapre enja sto arstva, nije širila onim tempom za koji su postojale, prije svega, stru ne pretpostavke. Organizacija veterinarske službe na nivou veterinarskih stanica omogu avala je kompletnu zdravstvenu zaštitu i provo enje svih mjera vezanih za unapre enje sto arstva. Može se slobodno re i daje broj veterinarskih institucija, njihova opremljenost kako kadrovski, tako i tehni ki, bila takva da je mogla odgovoriti na sve probleme stru no-nau ne prirode koji su se mogli pojaviti ili postati smetnja daljem razvoju rada na reprodukciji doma ih životinja. Ovome u prilog ide i injenica da se u toku i ratnog perioda na pojedinim podru jima nije prestajalo sa umjetnim osjemenjivanjem i suzbijanjem steriliteta.

Obnavljanje cjelokupnog sto arstva F BiH zahtijevat e dosta vremena i truda svih onih koji su uklju eni u sto arsku proizvodnju. Me utim, u ovoj situaciji treba se opredijeliti na ve u svijetu dokazane metode najbržeg puta znavljanja sto nog fonda, a time i stvaranja preduslova za intenzivniju sto arsku proizvodnju.

- Muteveli A., Tahirovi N., **Ferizbegovi J.**, Vidu D., Fejzi N.: Sustavi organizacije reprodukcije i umjetnog osjemenjivanja. Zbornik radova sa Prvog savjetovanja veterinar Federacije Bosne i Hercegovine. Sarajevo, 1997.

Kratak sadržaj

Sa stanovišta prirodnih resursa na prostoru Federacije BiH sto arstvu pripada izuzetno važna pozicija. Ta pozicija name e potrebu urgentnog razvoja sto arstva, naro ito odredjenih grana u okvirima sto arske proizvodnje. Da bi se postigao kontinuiran razvoj, primjeren teku im potrebama i objektivnim mogu nostima, neophodno je prethodno sa initi jedinstvenu i dugoro no postavljenu projekciju kojom bi bila obuhva ena i analizirana sva relevantna pitanja, ne samo u okvirima agrarnog kompleksa nego i ukupne privrede Federacije BiH. Referat podsti e izradu takve dokumentacije i kao prilog nudi ocjenu teku eg stanja sa vizijom razvoja sto arstva u svjetlu aktuelnih pitanja reprodukcije i umjetnog osjemenjivanja stoke, u prvom redu goveda i ovaca. U tom kontekstu, odvojeno po vrstama stoke, analiziran je zna aj i uloga organizacijskih, tehnoloških, materijalnih i administrativnih inilaca u izolovanom i komplementarnom djelovanju, zatim zna aj i uloga organizovane uzgojno selekcijske službe, veterinarske službe i kona no, zna aj i uloga Centra za reprodukciju u sto arstvu kao institucije koja bi, postepeno, objedinila sve aktivnosti direktno i indirektno u funkciji reprodukcije i o uvanja plodnosti stoke.

- Ferizbegovi J.**, Hadžibeganovi Š., ankov M.: Ehinokokoza doma ih životinja i ljudi na nekim podru jima Bosne i Hercegovine za period od 1998. do 1995. godine. Zbornik radova sa Prvog savjetovanja veterinar Federacije Bosne i Hercegovine. Sarajevo, 1997.

Kratak sadržaj

Pregledom nakon klanja 3.587 goveda na 19 i 1908. ovaca na 11 podru nih klaonica u Bosni i Hercegovini u periodu 1998. – 1991. godina, ustanovljene su ciste Echinococcus polymorphus u 864 (24,00%) goveda i 530 (27,7%) ovaca. Pozitivnih goveda bilo je 4,8 – 51,5 %, a ovaca 8,3 – 92,8 % ovisno od podru ja. Tokom 1992 – 1995 godine pregledom nakon klanja 1.286 goveda, 2.855 junadi, 1.399 svinja i 576 ovaca na klaonici u Tuzli, bilo j epozitivno 157 (12,7%) goveda, junadi 365 (12,8%), svinja 433 (32,3 %) i 164 ovce (28,5 %). U radu su dati i službeni podaci Hirurške klinike Medicinskog fakulteta u Tuzli o broju operisanih ehinokokoznih bolesnika od februara 1994. do jula 1996. godine. Ukupno je operisano 29 pacijenata, od kojih je 19 imalo jetrenu i 10 plu nu ehinokokožu.

- Fejzi N., Muteveli A., Hadžiomerovi Z., **Ferizbegovi J.**, Stankovi D.: Identifikacija životinja – razvoj informacionog sistema za podršku proizvodnji zdravstveno sigurne hrane animalnog porijekla. Zbronik radova sa Drugog medjunarodnog nau no – stru nog savjetovanja o mogu nostima proizvodnje zdravstveno – sigurne hrane, Bugojno, 14-15 maj/svibanj, 1998.

Kratak sadržaj

Stalno praćenje epizootičkog stanja te provođenje kontinuiranih i sveobuhvatnih mjera veterinarske kontrole u proizvodnji i prometu su jedan od osnovnih preduslova za obezbjeđenje zdravstveno ispravne hrane i funkcionisanje otvorenog tržišta. U sadašnjem momentu na prostoru Bosne i Hercegovine ne postoji sistem koji može garantirati epizootički status države a samim tim nisu storene pretpostavke za u inkovitu veterinarsku kontrolu u proizvodnji i prometu stoke i namirnica životinjskog porijekla. Autori u radu razmatraju ovo stanje, predlažu upravno stru ni osnov označavanja životinja i projektovanje informacionog sistema za podršku ovim aktivnostima.

5. Fejzi N., **Ferizbegovi J.**, Muteveli A., Pobri Hazima, Muteveli T.: Efekti djelovanja jednokratne aplikacije PGF2 α (cloprostenol) do 40 dana postpartum u Holštajn frizijki različitih starosnih kategorija. Knjiga sažetaka Prvog Kongresa veterinarara Bosne i Hercegovine sa međunarodnim učešćem. Tuzla, 29-31.10.1998.

Kratak sadržaj

U ekonomskoj valorizaciji reprodukcije u govedarstvu me utelidbeni interval ostaje najčešće istican na mjerenja uspješnosti. Prihvataeno je da 12-mjese ni me utelidbeni interval rezultira maksimalnom proizvodnjom. Nažalost, ovo se rijetko ostvaruje u praksi jer je za postizanje ovog me utelidbenog intervala potreban rani nastavak ovarijalne aktivnosti postpartum, bezprijekorna detekciju uterusa i visok procenat gravidnosti od prvog osjemenjivanja ili oplodnje. U održavanju plodnosti i proizvodnosti mliječnih grla pitanjima ranog nastavka ovarijalne aktivnosti postpartum, kao najkritičnijem momentu biološkog toka reprodukcije kontinuirano se posvećuje velika pažnja. Ustanovljeno je da je potrebno kraće vrijeme za involuciju uterusa kod primipara nego kod krava u kasnijim laktacijama i ta razlika je visoko značajna (42 dana za primiparne i 50 dana za pluriparne krave). Takođe, ustanovljena je pozitivna korelacija između kompletiranja uterine involucije i pojave prve ovulacije postpartum. Naša istraživanja su provedena sa ciljem povećanja trajanja anestrusnog i servis perioda kod HF mliječnih krava (ukupno 350 grla) u odnosu na starost grla (grupne starosti: 3, 3-4, 4-5, 5-6, 6-7, i preko 7 godina). U ogleđnih krava (ukupno 88) smo vršili aplikaciju PGF2 (kloprostenol) u periodu od 16 do 40 dana postpartum. Rezultati istraživanja pokazuju da u odnosu na starost dolazi do produženja trajanja anestrusnog i servis perioda u kontrolnih krava dok u isto vrijeme u tretiranih grla dužina anestrusnog perioda i servis perioda je više ujednaena u odnosu na starost (nema značajnih razlika). Naša istraživanja pokazuju da upotreba PGF2 (kloprostenol) u periodu od 16 do 40 dana postpartum, bez nalaza žutog tijela može biti korisna za postizanje boljih rezultata reprodukcije kod stada sa slabijim remontom.

6. Muteveli A., Stanković D., Mlađo Nadžida, **Ferizbegovi J.:** Kontrola estrusa u krava sa progesteronom, prostaglandinom i PMSG. Knjiga sažetaka Prvog Kongresa veterinarara Bosne i Hercegovine sa međunarodnim učešćem. Tuzla, 29-31.10.1998.

Kratak sadržaj

Na područjima djelovanja četiri veterinarske stanice u toku 1997. i 1998. godine vršena je aplikacija «Crestar-a» (Intervet) u dvije kategorije krava. U prvu kategoriju svrstane su krave sa prošlim anestrusnim periodom od 89 dana, a u drugu grupu krave koje su bile negravidne prilikom pregleda.

Vrijeme od teljenja do aplikacije preparata kod ove grupe krava iznosilo je 140 do 210 dana. Tretirane životinje svrstane su u odgovarajuće grupe prema vrsti tretiranja na one kojima je stavljen implant, a nakon odstranjenja implanta apliciran Prostaglandin. Kriterij za analizu uspješnosti ovih postupaka odnosili su se na rezultate koncepcije od prvog, drugog i trećeg osjemenjivanja, kao i ukupno vrijeme od tretiranja do koncepcije.

7. **Ferizbegovi J.:** Opisi i utjecaji na reprodukciju. Knjiga sažetaka Prvog Kongresa veterinarara Bosne i Hercegovine sa međunarodnim učešćem. Tuzla, 29-31.10.1998.

Kratak sadržaj

Sezonska variranja plodnosti i reproduktivnih zbivanja kako kod tovnih tako i mliječnih goveda su dobro poznata. Sezonski utjecaji na reprodukciju mogu uključivati, ne samo klimatske promjene u vezi sa svakom sezonom već i ishranu kao i druge faktore koji se mijenjaju na sezonskim osnovama.

8. **Ferizbegovi J.:** Sezonski utjecaji na reproduktivne parametre goveda. Knjiga sažetaka Prvog Kongresa veterinarara Bosne i Hercegovine sa međunarodnim učešćem. Tuzla, 29-31.10.1998.

Kratak sadržaj

Iako goveda nisu ocijenjena kao sezonske pasmine, brojni podaci iz literature opisali su sezonska variranja u odnosu na reproduktivne parametre. Autor je utvrdio da povećanje dužine dana ili povećanje temperature može povoljno uticati na reprodukciju goveda.

9. **Ferizbegovi J.:** Utjecaj klime na reprodukciju goveda. Knjiga sažetaka Prvog Kongresa veterinarara Bosne i Hercegovine sa međunarodnim učešćem. Tuzla, 29-31.10.1998.

Kratak sadržaj:

«Okolina životinja» predstavlja široko definiran pojam. Obuhvata fizičke i biološke komponente. Okolina uključuje bilo koji vanjski faktor sa pozitivnim ili negativnim uticajem na rast, ishranu ili reprodukciju.

10. Muteveli A., **Ferizbegovi J.**, Fejzi N., Muteveli T., Pabri Hazima: Utjecaj ishrane na reprodukciju goveda. Knjiga sažetaka Prvog Kongresa veterinarara Bosne i Hercegovine sa međunarodnim učešćem. Tuzla, 29-31.10.1998.

Kratak sadržaj

Redovita plodnost krava jedna je od osnovnih pretpostavki ekonomske proizvodnje. Permanentna nastojanja za što većom proizvodnjom mlijeka putem selekcijskih mjera uz neadekvatno osiguravanje ishrane, držanja i reprodukcije znatno se odražava na pravilno iskorištavanje reproduktivnog potencijala plotkinja. Glavni problem kod određivanja utjecaja ishrane je vremenski interval između određene dijetarne promjene i njenih uočljivih efekata. Reakcija životinje isto tako može biti kompleksna, zbog utjecaja niza faktora. Danas se malo zna o tome kako nutritivni deficiti i suvišci izazivaju neplodnost. Oni mogu djelovati

preko hipotalamusa i prednjeg režnja hipofize ili direktno preko ovarija, i time utjecati na ovogenezu i endokrinu funkciju. Dokazana je direktna korelacija između proizvodnje mlijeka i negativnog energetskeg bilansa te direktna korelacija između negativnog energetskeg bilansa i vremenskog intervala nakon teljenja do prve ovulacije. U pravilu krave su u punoj laktaciji kada se pripuštaju ili osjemenjuju. Međutim, razina ishrane prije i poslije teljenja može utjecati srazmjerno životinjama na pojavu estrusa i na interval između teljenja i koncepcije. Duži gubitak tjelesne težine u krava poslije teljenja dovodi do povećanog nastajanja ovulacija bez estrusa i veća ina takvih životinja postaje anestrus. Cilj ovoga rada je da se prikažu skorija istraživanja utjecaja ishrane na plodnost krava kao i preventivne mjere u cilju sprječavanja reproduktivnih poremećaja.

11. **Ferizbegović J., Muteveli A., Fejzi N., Muteveli T.:** Hormonalna kontrola spolne cikličnosti i poremećaja reprodukcije. Knjiga sažetaka Prvog Kongresa veterinarara Bosne i Hercegovine sa međunarodnim učešćem. Tuzla, 29-31.10.1998.

Kratak sadržaj

U posljednje tri decenije, zahvaljujući razvoju savremenih metoda endokrinoloških istraživanja, došlo se do znatno jasnijeg saznanja o ulozi neuroendokrinog sistema u odvijanju reproduktivnih zbivanja. Spolna cikličnost životinja redom je stimulirana preko hipotalamusa hipofize, gonada i luteolitičkih agensa. Novija saznanja o folistatinu, aktivinu, inhibinu, oksitocinu, hipotalamusnim releasing hormonima, prostaglandinima i njihovim receptorima u procesu razvoja folikula i ovulacije trebaju doprinijeti daljnjem pojašnjavanju reproduktivnih zbivanja. Uporedo sa ovim saznanjima došlo se i do komercijalne proizvodnje sintetskih proizvoda nekih od ovih hormona, koji se danas već široko koriste u kontroli spolne cikličnosti, funkcionalnih poremećaja i patologiji reprodukcije. Cilj nam je bio da ovim radom prikažemo dosadašnja iskustva, opravdanost i mogućnost primjene pojedinih postupaka u reprodukciji krava, kobilica, svinja, ovaca i koza.

12. **Pobrić Hazima, Filipović - Paninić Marija, Podžić M., Ferizbegović J., Fejzi N.:** Produkcija mlijeka u vimena krava u pojedinim laktacionim periodima s obzirom na završetke sisa. Knjiga sažetaka Prvog Kongresa veterinarara Bosne i Hercegovine sa međunarodnim učešćem. Tuzla, 29-31.10.1998.

Kratak sadržaj

Analizirana je mliječna proizvodnja kod 286 krava sa različitim oblicima vrhova sisa u laktacionim periodima od I do V i više. Postignuti rezultati ukazuju da su najbolju mliječnu proizvodnju imala vimena krava sa pravilnim završetcima sisa. U svim istraživanim redovima laktacije kod normalnih oblika vrhova sise količina mlijeka je gotovo ujednačena. Maksimalna proizvodnja evidentirana je u III laktaciji (5277,1 kg) u kojoj je ovo svojstvo najstabilnije s obzirom na najniži koeficijent varijabilnosti. U grupi krava sa nepravilnim završetcima sisa zabilježena je bolja mliječna proizvodnja kod vimena sa ravnim (4547,4 kg) a najslabija kod šiljastog oblika (4142,3 kg). Vimena krava s uvučenim i šiljastim završetcima sisa producirali su manje mlijeka u prosjeku za 768,7 i 799,5 kg od vimena sa normalnim završetcima sisa.

13. aklovića F., Alagić D., Smajlović M., Milanović A., Fejzić N., **Ferizbegović J.**: Kako izbjeći i rizik od prionske bolesti. Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Radovi, Knjiga XCI. Odjeljenje medicinskih nauka, Sarajevo, 2002.

Kratak sadržaj

Potencijalni rizik od prionskih bolesti u BiH je značajan i u vidu da se cjelokupna mesoprerađivačka industrija u BiH dugoročno bazira na mesu iz uvoza. Autori u radu analiziraju prionske bolesti i aktuelnu situaciju i osnovne epidemiološke karakteristike prionskih bolesti u zemljama EU. Nadalje su analizirane mjere i aktivnosti koje preduzimaju zemlje EU u cilju sprječavanja širenja i eradicacije BSE. U odnosu na stanje u BiH razmatra se kako spriječiti pojavu BSE u BiH i šta uraditi kada se pojavi neophodne mjere za smanjenje rizika.

ZBORNICI RADOVA STRANIH NAUČNIH SKUPOVA

1. Fejzić N., **Ferizbegović J.**, Šakić V.: Computer application in running of data on artificial insemination in veterinary stations. (<http://www.mondialvet99.com/WVA/CC/ORAU/Reproduction/fejzic.htm>), World Vet Congress, Lyon France, 1999.

Abstract:

The efficiency of gathering and utilization of all resources in the everyday business of the veterinary stations is being gaining more importance. Due to that, running of the operational data is becoming constituent part and important component of business efficiency. The fact is that each veterinary station pay significant attention to the segment of cattle reproduction, as this is fundamental business and at the same time significant revenue resource. So far data on reproduction have been summed up in the form of periodical reports, but were not in the function of operational planning. By applying computers, primarily in the financial business of veterinary stations, conditions were achieved for developing of computer application which will join gathering, processing, and utilization of the data on reproduction from the aspect of the veterinary profession, as well as in the function of planning of successful business. In the development of application for keeping tracks of data on the reproduction, we proposed data base to be founded on the basic document "cow reproductive card", which joins data on owner with connected data on cow (cow identification based on the number of ear mark): breed, age, status, current or gained change. By regular data processing, it is possible in the reporting applications to keep track: on the number of inseminated cows in time intervals in different ambulance, distribution of the genetic potential of bulls, efficiency of veterinarians in the insemination, semen consumption etc.

2. **Ferizbegović J.**, Cornwell S., Fejzić N.: Veterinary challenges in a transitional economy. The 9th Symposium of the International Society for Veterinary Epidemiology and Economics. Breckenridge, Colorado, 2000.

Abstract:

Animal healthcare from different infectious disease was and will remain one of the most important task of the veterinary medicine, as well as the service which is based on its postulate. In order to fulfill these tasks, veterinary service must be founded on the new knowledge and practical experience. At the same time it has

to adjust its organisation to the current problems of overall livestock production. Above all, this is related to continual following of the achievements in epizootiology and its application in practice, in order to prevent and diagnose very dangerous contagious and parasite diseases as soon and as reliable as possible. Renewal of livestock production and adjustment to economically sustainable production levels is a long lasting and highly complex process, which will require vast agrarian, financial and other investment. In the same time, as requested production levels become more intensive, the health status of animals still express the most important determinant of productivity on livestock farms. Based on our experience in livestock production, it is not possible to separate the renewal process from new development. Both of these processes, will inevitable run side by side, and request use of all available resources. The veterinary services in Bosnia and Herzegovina, as a typical represent of transition economy countries, is facing a numerous chalenges. Process of transition is current. Service is exhausted in personnel and material terms. Professional and technical effective are not on some high level. Despite the evident problems, veterinary service has to accept this professional challenge, as well as the model of technologically developed countries, which requires the growth of productivity of domestic animals. In this period veterinary profession has to contribute and to aspire for the concept of development in a frame of animal healthcare, breeding, genetics, biotechnology and reproduction, economics and informatics, that will influence the production economy.

3. Fejzi N., **Ferizbegovi J.**: Clinical evaluation of the effects of prostaglandin F2 α used in different levels of luteal activities postpartum in management of the dairy cattle reproduction performances. 4th International Conference of Farm Animal Endocrinology. Salsomaggiore, Parma, Italy, 7-10 October, 2001.

Abstract:

Introduction: Hormonal treatments of dairy cattle in postpartum period as a tool for improvement of reproduction performances are widely recognized as scientifically valid approaches. Many authors investigated effects of such treatments in different postpartum phase, however results of their investigations are still variable in expected effects. A number of such studies were related with role of external PGF2 α in follow up of ovarial activities postpartum and evaluation of optimal way to use it with cattle without presence of any reproductive disorders (Burton and Lean, 1995). Some authors in their studies did not find positive effects of this particular management approach (Gay and Upham, 1994). The objectives of this study were to investigate such a treatment in two different postpartum phases and to try relate effects of administration of single dose of synthetic PGF2 α with luteal activity postpartum measured by progesterone level in blood samples. Material and methods: From total number of 175 dairy cattle from commercial farm, HF breed, in all parities, we randomly selected 88 and treated them with single injection of synthetic PGF2 α (500 μ g cloprostenol) in period from 16 to 26 (n=43) and from 26 to 42 (n=45) days postpartum. Rest of cattle (87) was used as a control group and did not receive any hormonal treatment in same period. All cattle from experimental groups were blood sampled, before treatment, in order to investigate level of progesterone as the measure of luteal activity by RIA diagnostic kits. The cattle from this study were clinically monitored in the next six months and reproductive performances were measured with days open parameter. The descriptive statistics of collected data were analyzed and student t test was used for comparisons between groups. Results and discussion: The cattle treated with single injection of synthetic PGF2 α in period from 16 to 26 days and from 26 to 42 days postpartum had shorter means for days open 61,74 +/-21,74 and 83,13 +/-25,14 in comparison with 96,09 +/-37,75 days for control group. The results of our study showed positive effects of single administration of PGF2 α in postpartum period and we confirmed results of some other authors (Pankovski et al., 1995). Investigating the level of progesterone in group of cattle from 16 to 26 days postpartum we found 47 % with level of more than 0,50 ng/ml, and we considered this as an indication of follow up of ovarian activity. Analyzing days open data for cattle in this

group we did not find significant difference between cycling and non cycling cattle, what was reason to believe that positive effect of single administration of PGF2 α in period from 16 to 26 days postpartum was not result of luteolitical but miometral activity. From another side, analyzing the days open data for cattle received single dose of PGF2 α in period from 26 to 42 days, and related those results with level of measured luteal activity, we found significantly shorter means of days open for cattle received treatment during level of luteal activity measured with more than 0,50 ng/ml. This was clinical confirmation of luteolitic activity of PGF2 α . In conclusion, we found overall positive effects of single administration of PGF2 α postpartum, and we suggest it as a simple and useful tool in order to manage dairy reproductive objectives of farmers and achieving better production performance in dairy herds.

4. Salman M.D., Fejzic N., Mumford Elisabeth, **Ferizbegovic J.**: Animal health programs: concepts and requirements. IV Jugoslovenski epizootiološki dani sa medjunarodnim u eš em, Zbornik referata i kratkih sadržaja. Mataruška banja, 3 – 6 april, 2002.

Abstract:

Knowledge about the national health status of agricultural animals is essential to the economic well being of a country. The health status of these animals will depend directly on the soundness of the national disease prevention programs (i.e. Animal Health Programs). The purpose of this paper is to highlight issues and topics that need to be considered in designing and implementing national animal health programs. Topics to be covered in this presentation are: classification of animal health programs, components of animal health programs, general outline of approaches and intervention strategies and our opinions and experiences related to implementation of animal health programs.

KNJIGE I MONOGRAFIJE

1. Muteveli A., **Ferizbegovi J.**: Kontrola reprodukcije doma ih životinja, Printcom, Tuzla, 2002.

Recenzenti: Prof.dr. Safet Hadžovi , Veterinarski fakultet Sarajevo i Prof.dr. Hamdo Lokvan i , Veterinarski fakultet Sarajevo.

Knjiga je namjenjena studentima Veterinarskog fakulteta, dodiplomskog i postdiplomskog studija, kao i široj veterinarskoj praksi. Knjiga je napisana na 351 stranici, svrstana u sedam poglavlja, ilustrirana sa 25 tabela, 60 slika i 7 grafikona. Sadržaj je podijeljen prema vrstama životinja.

- Prvo poglavlje predstavlja neuro – endokrinologiju sa najskorijim istraživanjima iz podru ja mehanizama uklju enih u odvijanje reproduktivnih zbivanja. Predstavljene su nadre ni hormonalni mehanizmi hipotalamusa preko osloba aju ih i inhibiraju ih hormona, gonadotropini hipofize, gonada i uterusa. Tako er se ukazuje na uticaj vanjskih faktora tj. Izvan hipotalamusa koji su posebno izraženi u pojedinih vrsta sa sezonskim parenjem.

- Drugo poglavlje obuhvata reprodukciju krava i junica koje je i najobimnije predstavljeno obzirom na važnost općenito govedarstva u stojarstvu i proizvodnji. Materija obuhvata spolnu cikličnost, patologiju reprodukcije, posebno funkcionalne poremećaje i patologiju ovarija. Posebno poglavlje predstavlja indukcija i sinhronizacija estrusa kako u puerperalnom tako i u postpuerperalnom periodu. Obimni dio odnosi se na pregled reproduktivnih organa, kliničku i ultrazvučnu dijagnozu graviditeta.
- Treće poglavlje predstavlja reprodukcija kobilica u kojim su izneseni specifični neuroendokrini mehanizmi sa aspekta skorijih istraživanja.
- Četvrto poglavlje obrađuje reprodukciju ovaca i koza. Obzirom da su ovo sezonske vrste, materija obuhvata uticaj egzogenih i endogenih faktora na reprodukciju ovih vrsta, te mogući iskorištavanja ovih vrsta na poboljšanje proizvodnih osobina.
- Peto poglavlje odnosi se na reprodukciju svinja u kojem su predstavljeni skoriji pristupi indukcije i sinhronizacije estrusa i indukciji partusa u cilju dobijanja što većeg broja za život sposobnih prasadica. Poseban dio u ovom poglavlju odnosi se na prevenciju anestrusa postpartum što je ključno za održavanje visoke ekonomičnosti ove vrste.
- Šesto i sedmo poglavlje obrađuje fiziologiju i patologiju reprodukcije, odnosno najčešće patološke poremećaje. Posebno poglavlje u ovom dijelu predstavljaju novije metode prekida gravidnosti i sprječavanja estrusa.

III. Popis naučnih i stručnih radova od izbora u zvanje vanrednog profesora

Doma i časopisi

1. **Ferizbegović J.**, Hajdarević Edina (2005): *Epizootička situacija na prostoru TK vezano za pojavu bjesnoće u periodu 1997.-2002. godina*. Zbornik radova, PMF 2, 43-53, Tuzla.

Kratak sadržaj

Bjesnoća je akutna, infektivna bolest sisara izuzetno i ptica koja se prenosi gotovo isključivo ugrizom bijesnih životinja, karakterizirana je mogućom dugom inkubacijom, simptomima oboljenja CNS-a, kratkim tokom i redovno letalnim -smrtnim ishodom. U radu je prezentiran način djelovanja tj. mogućnost zaražavanja virusom bjesnoće kao i popratne pojave koje karakteriziraju slanje izloženosti ovom virusu. Naročita pozornost u ovom radu je usmjerena na Bosnu i Hercegovinu i Tuzlanski kanton, koji je u proteklom periodu od pet godina bio posebno eksponiran bjesnoćom, cijeneći da je registrirano i dijagnostički potvrđeno ukupno 67 slučajeva. Ono što je zanimljivo ista i u radu jeste činjenica da je u petogodišnjem periodu u potpunosti zabilježena dominacija urbane, a zadnjih godina zabilježen je sve veći broj slučajeva silvatične bjesnoće. U radu je posebno naglašeno mjesto i uloga vezano za provedbu preventivnih mjera u cilju sprječavanja pojave i širenja bjesnoće, ali isto tako ponuđen je i optimalan model koji preferira multidisciplinarni pristup u rješavanju problema bolesti zoonotnog karaktera sa posebnim akcentom na bjesnoću.

2. Hajdarevi Edina, **Ferizbegovi J.**, Loni Elvira: Značaj i uloga prostaglandina E₂ u progresiji tumorskih bolesti u humanoj i animalnoj populaciji. Zbornik radova PMF 2, 75-80, 2005.

Kratak sadržaj

Visoka koncentracija produkata ciklooksigenaze, prostaglandin E₂ (PGE₂), je primjećena kod mnogih oblika eksperimentalno uzrokovanih životinjskih tumora i raka kod ljudi. Prostaglandin E₂ ili ciklooksigenaza, jesu postali „meta“ antikancerogene terapije. Svrha mnogih istraživanja je da se odredi PGE₂ koncentracija proizvedena i oslobođena u elijsku kulturu od elijskih nizova raka pasa i PGE₂ koncentracija u uzorcima tkiva iz nekoliko slučajeva raka kod pasa koji se prirodno pojavio. Visoka koncentracija PGE₂ je prisutna u elijskoj kulturi iz karcinoma prelaznih elija, karcinoma prostate i osteosarkoma elijskih nizova. U zaključku, PGE₂ se proizvodi kod nekoliko formi raka kod pasa.

3. **Ferizbegovi J.**, Hajdarevi Edina, Loni Elvira (2007): *Trihinelozna – aktuelan zdravstveni i ekonomski problem na prostoru TK sa posebnim osvrtom na period 2001. – 2006. godine*. Veterinarski žurnal Republike Srpske, Volumen VII, No 2, 134-138, Banja Luka.

Kratak sadržaj:

Trihinelozna je zoonotska infekcija kod ljudi i životinja koja uslovljava značajne promjene zdravlja koje mogu da ugroze vitalne funkcije organizma. Trihinelozu uzrokuje *Trichi-nella spiralis* kojom se mogu zaraziti svi sisari. Međutim, manje ili više epidemije trihineloze ljudi prouzrokuje inficirano meso od onih životinja koje uvijek koristi u ishrani. Danas se u svijetu, pa i na našim prostorima, koriste sve preventivne mjere u cilju suzbijanja i širenja ove zoonoze. Trihinelozna veoma dugo vremena zaokuplja pažnju domaćih i svjetskih stručnjaka. Kada je u pitanju trihinelozna kod domaćih i divljih životinja, mora se ukazati i na značajne ekonomske gubitke i štete koje mogu biti višestruke. Na osnovu prikupljenih podataka dobijenih od strane općinskih veterinarskih stanica sa područja TK, te nadležnih veterinarskih inspekcija provedena su istraživanja za pojavu i širenje trihineloze u periodu 2001-2006. godine na svim općinama TK. Na prostoru općina Tuzlanskog kantona u periodu od 2001. do 2006. godine broj inficiranih životinja je bio najveći u 2003. godini sa ukupno 11 trihineloznih životinja (kod tri domaća i osam divljih svinja). Najmanji broj inficiranih životinja registrovan je u 2006. godini, kada je dijagnostički pretragama (kompresija i digestija) otkrivena trihinelozna kod ukupno četiri svinje. Razlozi pojave trihineloze ljudi i životinja, na prostoru TK vjerovatno su odraz trihineloze među svinjama, neadekvatnih uslova držanja, niskog stepena obrazovanja, bolje rečeno neobrazovanosti ljudi, nepravilne primjene zakonskih propisa i drugih mjera u vezi sa otkrivanjem pojave, širenjem i suzbijanjem trihineloze kod ljudi i životinja, te složenog prenošenja i održavanja parazita u prirodi.

4. Hajdarevi Edina, **Ferizbegovi J.**, Loni Elvira (2007): *Koncentracije luteinizirajućeg hormona pasa tokom ljeta i jeseni*. Veterinarski žurnal Republike Srpske, Volumen VII, No 2, 244-247, Banja Luka.

Kratak sadržaj:

Endokrine žlijezde predstavljaju skup posebnih stanica koje sintetiziraju, pohranjuju i oslobađaju njihove sekrete direktno u krvnu cirkulaciju. Stoga je naše istraživanje hormonalnog statusa luteinizirajućeg hormona (LH), u perifernoj krvi pasa (kuja) posebno važno za preciznu detekciju estrusa. Poznato je da mnogi faktori, posebno vanjski utiču na sekreciju gonadotropina.

Istraživanjem je obuhvaćeno ukupno 30 pasa (kuja) na prostoru općine Tuzla. Uzorci krvi uzeti metodom slučajnog uzorka, tokom ljeta i jeseni, su obrađeni pomoću Delfia metode, koja služi za utvrđivanje nivoa koncentracije hormona u serumu.

Naši rezultati pokazuju da kućni psi mogu biti u estrusu u ljeto i u jesen. Za psetalnice i psetu u azifu, jesen je nepovoljno godišnje doba za estrus, nasuprot ljetu kada oni mogu ispoljiti estrus. Dakle, ustanovili smo da je reproduktivno ponašanje pasa (kuja) uzrokovano unutrašnjim i vanjskim faktorima kakvi su temperatura, ambijentalni uvjeti, ishrana, i sl.

5. Katica Amela, **Ferizbegovi J.**, Varatanovi N., Muteveli T., Katica V., Rukavina Dunja, Smajić Lerina: Uticaj srednje temperature zraka i stepena insolacije na koncentraciju estradiola i progesterona u krvi domaćih mačaka (Felis catus). Veterinarski žurnal Republike Srpske, Volumen VII, No 2, 183-189, Banja Luka, 2007.

Kratak sadržaj:

Poznata je činjenica da je reproduktivna sposobnost domaćih životinja regulisana kako vanjskim tako i unutarnjim faktorima. S obzirom na klimatske promjene koje su zabilježene ne samo kod nas nego i u globalnim okvirima, pokušali smo u radu uspostaviti korelaciju između uticaja srednje temperature zraka i stepena insolacije na hormonalnu aktivnost ovarija, ali i na neke histološke parametre (broj folikula i žutih tijela). Nakon završenih istraživanja ustanovili smo da se folikulogeneza kod domaćih mačaka odvija tokom cijele godine, ali je intenzitet različit što je usko povezano sa klimatskim promjenama. Koncentracija estradiola i progesterona u krvnom serumu istraživanih životinja je pokazivala znatne varijacije, što je u našem slučaju ovisilo o fazi spolnog ciklusa, godišnjem dobu, a posebno o srednjoj temperaturi zraka i stepenu insolacije.

6. **Jasmin Ferizbegovi**, Edina Hajdarević, Elvira Lonić, Sead Ahmetagić: *Epizootiološka situacija na prostoru TK vezano za pojavu bjesnoće u periodu 1997.-2002. godine*. Materija Socio Medica, Vol 19, No 1, Sarajevo 2007.

Kratak sadržaj

Bjesnoća je akutna, infektivna bolest sisara izuzetno i ptica koja se prenosi gotovo isključivo ugrizom bijesnih životinja, karakterizirana je mogućom dugom inkubacijom, simptomima oboljenja CNS-a, kratkim tokom i redovno letalnim -smrtnim ishodom. U radu je prezentiran način djelovanja tj. mogućnost zaražavanja virusom bjesnoće kao i popratne pojave koje karakteriziraju slanje izloženosti ovom virusu. Naročita pozornost u ovom radu je usmjerena na Bosnu i Hercegovinu i Tuzlanski kanton, koji je u proteklom periodu od pet godina bio posebno eksponiran bjesnoćom, cijeneći da je registrirano i dijagnostički potvrđeno ukupno 67 slučajeva. Ono što je zanimljivo ista i u radu jeste činjenica da je u petogodišnjem periodu u potpunosti zabilježena dominacija urbane, a zadnjih godina zabilježen je sve veći broj slučajeva silvatične bjesnoće. U radu je posebno naglašeno mjesto i uloga vezano za provedbu preventivnih mjera u cilju sprječavanja pojave i širenja bjesnoće, ali isto tako ponuđen je i optimalan model koji preferira multidisciplinarni pristup u rješavanju problema bolesti zoonotnog karaktera sa posebnim akcentom na bjesnoću.

7. Fejzi N., Šeri -Hara i Sabina, Goran i Edina, **Ferizbegovi J.:** Nova strategija Evropske Unije za zdravlje životinja 2007. - 2013. sa paralelama i implikacijama za Bosnu i Hercegovinu

Kratak sadržaj

Krajem 2004. godine sprovedena je eksterna evaluacija s ciljem kompletnog pregleda rezultata aktivnosti Evropske Unije (EU) na polju zdravlja životinja i određivanja pravca djelovanja u budućnosti. Kao rezultat toga nastala je nova Strategija za zdravlje Životinja 2007. - 2013. Legislativa i institucionalni razvoj veterinarskog sektora u Bosni i Hercegovini (BiH) od uspostavljanja države pod mentorstvom je EU sistema. Međutim, implementacija novonastalih i usklađenih propisa, kao i zaživljavanje institucija ne idu onom dinamikom koju smo mi, ali i naši „mentori“, očekivali. Jedan od vjerovatnih razloga je nepostojanje okvirne nacionalne strategije kojom bi se ove aktivnosti međusobno uskladile i pravilno prioritetizirale. Ovaj rad ima za cilj predstaviti novu Strategiju EU za zdravlje životinja, povući paralele i istaknuti implikacije vezane za BiH.

8. Edina Hajdarević, **Jasmin Ferizbegovi :** Uvjeti držanja i koncentracija folikulostimulirajućeg hormona pasa. Educa, godina II, broj 2, Mostar 2008.

Kratak sadržaj

Folikulostimulirajući hormon (FSH) je glikoproteinski hormon koji luče bazofilne gonadotropne stanice adenohipofize. S obzirom da FSH utječe na razvoj i sazrijevanje ovarijalnih folikula, utvrđivanje koncentracija je vršeno u cilju praćenja ovarijalne aktivnosti u populaciji pasa. Našim istraživanjem je obuhvaćeno ukupno 30 pasa (kuja) u sezoni zime, a psi su podijeljeni u tri kategorije, s obzirom na način i uvjete držanja i to na: pse koji borave u kući, koji borave u azilu i pse iz kategorije lualica. Utvrđeno je da postoje razlike u nivou koncentracija folikulostimulirajućeg hormona kod pasa koji borave u različitim sredinama, te su najniže vrijednosti tog hormona utvrđene kod pasa koji pripadaju kategoriji lualica (0,054 ng/ml), dok su najviše vrijednosti zabilježene kod pasa koji borave u kući (2,556 ng/ml). Rezultati upućuju na zaključak da je ovarijalna aktivnost viša kod pasa koji borave u kućnim uvjetima, bez obzira na vanjske prilike, odnosno da zima ne utječe na njihovu ovarijalnu aktivnost. Zabilježene koncentracije FSH kod lualica ukazuju da niska temperatura i loša ishrana nepovoljno utječu na inhibiciju hipofizno-hipotalamusno-ovarijalne osovine.

Doma i naučni skupovi

1. Fejzi N., **Ferizbegovi J.**, Jusufovi E.: Kvantitativna analiza rizika u kontroli zdravlja animalnih populacija. Knjiga sažetaka II kongresa Infektologa Bosne i Hercegovine s međunarodnim učesnicima, str. 67, Tuzla, 03-05.10.2002.

Kratak sadržaj:

UVOD: Međunarodna trgovina živom stokom i proizvodima vrlo često predstavlja rizik za unošenje opasnih zaraznih bolesti u zemlje uvoznice. Ove bolesti su po kriterijima međunarodnog Ureda za

zarazne bolesti životinja (OIE) kategorisane na liste A i B u odnosu na brzinu širenja i veličinu utjecaja na zdravlje životinja i ljudi. U posljednje vrijeme, slučajevi svinjske kuge, antraksa i drugih bolesti su ukazale na svu važnost ekonomskih, zdravstvenih, političkih i drugih utjecaja bolesti životinja. Koncept rizika i njegove analize nije nova činjenica u sprječavanju takvih utjecaja. Vlade razvijenih zemalja danas primjenjuju elemente analize rizika obavezno, jer su takve preporuke propisane kroz SPS sporazum WTO i odrednicama za kontrolu bolesti OIE. **MATERIJAL I METODE RADA:** Analizirali smo dostupne podatke uvoza živih stoke u Federaciju BiH u periodu od 1998. do 2001. godine. Za pojedine kontingente uvoza živih stoke primijenili smo identifikaciju hazarda, procjenu rizika i management rizika. Kvantitativnu analizu rizika za scenarij unošenja opasne zarazne bolesti na primjeru Bovine spongiformne encefalopatije modelirali smo primjenom stohastičke Monte Carlo simulacije u @RISK analysis tool.

REZULTATI I DISKUSIJA: Uvoz živih stoke u Bosnu i Hercegovinu u istraživanom periodu je i dalje ostao intenzivan. Obzirom da u istom periodu nije postojao sistem nadzora BSE u BiH, rizik za pojavu bolesti je povećan. Nadalje, rizici su povećani uz činjenicu da se uvoz živih stoke odvijao iz zemalja koje nisu provodile nadzor nad BSE. Kvantitativna analiza rizika je vrijedan alat u podršci procesu donošenja odluka i neophodno je provoditi postupke analize rizika kao sastavni dio programa kontrole zdravlja životinja i ljudi u BiH.

2. **Ferizbegović J., Fejzić N., Jusufović E.:** Modificirana analiza troškova i koristi (CBA) u odabiru alternativnih strategija kontrole bjesnoće na prostoru Tuzlanskog kantona. Knjiga sažetaka II kongresa Infektologa Bosne i Hercegovine s meunarodnim učešćem, str. 68, Tuzla 03-05.10.2002.

Kratak sadržaj

UVOD: Bjesnoća je virusna infektivna bolest koja predstavlja stalnu opasnost za zdravlje ljudi i životinja. U posljednje vrijeme zabilježeno je više slučajeva bjesnoće kod divljih i domaćih životinja na prostoru Tuzlanskog kantona što povećava rizike i opasnost za zdravlje ljudi. U dostupnoj literaturi pronašli smo veoma oskudne podatke o ekonomskoj prevenciji i kontroli rabijesa, takva istraživanja često ekstrapoliraju podatke sa lokalnih razina na nacionalni, teško su ponovljiva i zanemaruju vremenski horizont. Obzirom da primjena različitih strategija prevencije bjesnoće istovremeno znači i znatne varijacije u angažmanu finansijskih sredstava, naše istraživanje imalo je za cilj evaluirati ekonomski utjecaj različitih strategija kontrole bjesnoće na modelu Tuzlanskog kantona. **MATERIJAL I METODE:** Korišteni su podaci o procjeni populacije registriranih pasova i mačaka na prostoru Tuzlanskog kantona, rezultati analize dostavljenih uzoraka na laboratorijsku analizu i podaci o postinfektivnoj profilaksi kod ljudi i životinja. Otkriveni, zadovoljavaju i, obuhvat preventivnom vakcinacijom pasova i mačaka je pretpostavljen na razini od 70 %. Troškovi programa kontrole (identifikacija i registracija pasova i mačaka, vakcinacija i dehelminitizacija, edukacija stanovništva i uklanjanje pasova litalica) definirani su na osnovu tržišnih cijena u BiH. Različiti scenariji kontrole su podrazumjevali obuhvate vakcinacijom od 50, 60 i 70 %. Koristi programa su definirane kao smanjenje rizika za zdravlje ljudi. Diskontna stopa je utvrđena na 12 %, a programi kontrole su utvrđeni na pet godina. Primijenjeni su kriteriji odabira Neto sadašnja vrijednost (NSV) i omjer koristi i troškova. U analizi senzitivnosti vršili smo evaluaciju programa u odnosu na različite diskontne stope i smanjenje godina trajanja programa.

REZULTATI I DISKUSIJA: Rezultati istraživanja pokazuju različite efekte u smanjenju rizika transmisije rabijesa na ljude. Neophodno je provesti dalja istraživanja uz primjenu stohastičkih modela uključujući i evaluaciju kontrole rabijesa kod divljih životinja.

3. Caklovica F., Fejzi N., Gagi A., **Ferizbegovi J.**: Značaj i uloga veterinarske nauke i struke u bržem privrednom razvoju zemlje i ulasku u EU integracije. Zbornik sažetaka sa Prvog simpozija poljoprivrede, veterinarstva i šumarstva: Strategija razvoja domaće proizvodnje, str. 20, Neum, 14-17.maj, 2003.

Kratak sadržaj:

Veterinarstvo Bosne i Hercegovine, od osnivanja do danas, bilo je dizajnirano različitim organizacionim šemama i u kontinuitetu se prilagođavalo aktuelnim potrebama i zadacima privrednog razvoja i društva u cjelini. U tom kontekstu veterinarska nauka i struka bila je akutna i eksponirana prema širim društvenim interesima kroz zaštitu zdravlja životinja i ljudi, unaprijeđujući stočarstvo i prehrambene industrije, proizvodnju higijenski ispravne hrane i provođenje značajnih mjera u cilju zaštite životne sredine. Evaluacijom nastavnih planova i programa veterinarskog studija, kao i savremenijim ustrojem postdiplomskog studija i permanentnog obrazovanja u znatnoj mjeri bitno se profilirani naučnici i stručnjaci spremni da odgovore na sve izazove i nove trendove u međunarodnoj podjeli rada. To podrazumjeva veliki angažman i stalno prisustvo u naučno-istraživačkim i naučno-tehnološkim projektima koji se generiraju brži razvoj u animalnoj proizvodnji, a u kranjoj ekspoziciji i brži privredni razvoj zemlje. Bosni i Hercegovini, kao zemlji u tranziciji, predstoji ustroj svih naučnih i stručnih institucija i aktivnosti u oblasti veterinarstva sa evropskim, što je direktno i indirektno na ubrzanu primjenu savremenih trendova i ulasku u EU integracije. U ovom trenutku moraju se riješiti mnoga pitanja administrativne prirode važna za budući ustroj i normalno funkcionisanje primarne animalne proizvodnje i prerade i harmonizacije odnosa na tržištu što bi veterinarsku nauku i struku oslobodilo lokalizma i omogućilo normalno komuniciranje sa odgovarajućim EU institucijama.

4. **Ferizbegovi J.**, Naprelac A., Jokatović Marica, Unger Z., Fejzi N., Caklovica F.: Epidemija bjesnoće na području općine Tuzla. Zbornik sažetaka sa Prvog simpozija poljoprivrede, veterinarstva i šumarstva: Strategija razvoja domaće proizvodnje, str. 104, Neum, 14-17. maj, 2003.

Kratak sadržaj

Bjesnoća je akutna kontagiozna bolest, na koju su prijemni sve toplokrvne životinje i ovjek. Virus bjesnoće pripada RNK. virusima, svstan je u skupinu rabdovirusa. Uglavno su dominantna dva oblika bjesnoće i to urbana bjesnoća kod koje su psi i mačke ključna karika prijenosa a završna ovjek i domaće životinje. Silvatici oblik bjesnoće je posljednjih godina u ekspanziji u mnogim evropskim zemljama pa tako i u BiH. Naročito nepovoljna epizootiološka situacija po pitanju bjesnoće zabilježena je u zadnje dvije godine na području Općine Tuzla. Ukupno je registrirano i dijagnostički nalazom potvrđeno 26 pozitivnih slučajeva. Naročita preferencija bjesnoće zabilježena je na sjeverno-zapadnom području Općine Tuzla, što u geografskom smislu logično povezuje ovo područje sa Posavinom i čini koridor prema Hrvatskoj. U cilju prevencije bjesnoće, potrebno je redovno i sveobuhvatno sprovoditi mjere specifične i nespecifične profilakse, prije svega stvoriti neophodne pretpostavke za striktnu provedbu preventivne vakcinacije protiv bjesnoće i za svaku tekuću godinu i obezbijediti punu efikasnost u radu i funkcionisanju higijenskih službi.

5. Fejzi N., Santini F., **Ferizbegovi J.**, Šerić S.: Međunarodna trgovina i zdravlje životinja- da li veterinarstvo u Bosni i Hercegovini može potencijalne mogućnosti izvoza

animalnih proizvoda pretvoriti u realnost?. I Simpozijum poljoprivrede, veterinarstva i šumarstva, Neum, BiH, 14.-17. Maj, 2003.

Kratak sadržaj

Meunarodna trgovina životinjama i njihovim proizvodima predstavlja potencijalnu opasnost za širenje bolesti koje mogu rezultirati sa ozbiljnim posljedicama na zdravlje ljudi, ekonomske i političke sisteme. Veliki broj primjera u prošlosti dokumentuje ovu konstataciju (gove i kuga u Belgiji 1920, FMD u Meksiku 1950, CSF u Holandiji 1997). Dugi niz godina, jedan od najvažnijih principa preveniranja prenosa bolesti životinja u meunarodnoj trgovini baziran je na politici izbjegavanja rizika od unosa bolesti («nulti rizik»). Međutim, ovakva «filozofija» je veoma često vodila ka neopravdanim trgovinskim barijerama, naročito u odnosu na činjenicu da «ne trgovati» nije istovremeno i garantiralo odsustvo bolesti, a ekonomske posljedice trgovačkih barijera su bile enormne za nacionalne ekonomije. Formiranjem Svjetske trgovinske organizacije (WTO) i usvajanjem Sporazuma o sanitarnim i fitosanitarnim mjerama (SPS), koncept nultog rizika je napušten i zaključeno je da trgovati znači i prihvatati rizik (prihvatljivi rizik). Istovremeno, koncepti harmonizacije, ekvivalencije, regionalizacije, transparentnosti i analize rizika su specifično osnažili razvoj nacionalnih veterinarskih službi i potvrđeno je puno meunarodni kredibilitet i legalitet OIE-a kao organizacije ovlaštene za dalju standardizaciju i izradu meunarodnih regulativa za pitanja zdravlja životinja. Evaluacija nacionalnih veterinarskih službi je danas ključni postupak koji se provodi na multilateralnim i bilateralnim osnovama u cilju ravnopravnog učesništva u meunarodnoj trgovini živom stokom i proizvodima. U ovom radu, predstavljene su neke od osnovnih metoda i naučni pristupi koji se primjenjuju u evaluaciji veterinarske administrativne organizacije, evaluaciji sistema nadzora i monitoringa bolesti i meunarodnoj akreditaciji. Finalno, da bi se omogućilo ekonomski efikasno i trajno prisustvo naših proizvoda a iz animalnog kompleksa na drugim tržištima, veterinarska služba BiH mora da prihvati sve elemente iznesenih koncepcija i efikasno implementira set preporuka koje su izložene u ovom radu. Ove preporuke predstavljaju ultimativni pravac koji omogućuje da potencijalne mogući izvozi učesništva u meunarodnim tržištima postanu realnost.

6. Šerić S., Fejzić N., **Ferizbegović J.**, Nedić D.: Osiguranje kvaliteta hrane – trendovi, pristupi i alati. 10. godišnje savjetovanje veterinarima Republike Srpske (Bosna i Hercegovina) sa meunarodnim učesnicima. Teslić, BiH, 2.-5. Jun, 2004.

Kratak sadržaj:

Kvalitet se smatrao faktorom prestiža u trgovini hranom, međutim najnovija dešavanja vezana za pitanja sigurnosti hrane su promovirala kvalitet kao uslov bez kojeg se ne može učesništvo na meunarodnom tržištu hrane. Poznato je da hrana značajno doprinosi nastanku i širenju različitih oboljenja ljudi diljem svijeta. Globalizacijom trgovine lanac prehrane zahtijeva prilagodbu i promjenu mjera kontrole sigurnosti i kvaliteta hrane kroz naučno-istraživački rad na poljima epidemiologije, higijene hrane i analize rizika. Savremen pristup zagovara prevenciju kontaminacije tokom uzgoja sirovina, njihovog ubiranja i prerade. U tom smislu na raspolaganju je nekoliko metoda koje u različitim mjerama reduciraju rizik od mikrobiološke, hemijske i fizičke kontaminacije. Good Agricultural Practices (GAP), Good Manufacturing Practices (GMP) i Hazard Analysis Critical Control Points (HACCP) su metode koje se najviše primjenjuju i predstavljaju trend na tržištima visoko razvijenih zemalja. Internacionalni standardi i trajno rastu i zahtjevi razvijenih tržišta u pogledu kvaliteta proizvoda nameću važnost pristupa upravljanju kvalitetom u zemljama u razvoju ukoliko žele učesništvo u meunarodnoj trgovini.

Implementacija mehanizama za kontrolu sigurnosti hrane po principu «from stable to table» ne samo da olakša trgovinu nego i doprinosi u velikoj mjeri prevenciji epidemija različitih bolesti.

7. Baklovića F., Fejzić N., **Ferizbegović J.**, Smajlović M.: Pogledi na veterinarsku medicinu u 2020 godini. Zbornik radova sa II Simpozija poljoprivrede, veterinarstva, šumarstva i biotehnologije: Strategija razvoja domaće proizvodnje, str. 207, Bihać, 28-30, Septembar, 2004.

Kratak sadržaj

Globalizacija trgovine, stalno unaprijeđene komunikacija i koncentracija i smanjenje kapaciteta regionalnih tržišta doveli su i do značajnih promjena u sistemima stojarstva i prehrambene industrije. Međutim, potreba za povećanjem proizvodnosti, koncentracijom i uvođenjem novih tehnologija u stojarstvu proizvela je i brojnim negativnim posljedicama kao što su: brzo širenje postojećih bolesti (FMD, CSF), pojava novih bolesti (BSE, Nipah, SARS, E.coli O157), značajnom "zoonozacijom" uzročnika bolesti životinja (HPA1) i narušavanjem dobrobiti životinja.

činjenica je da su izazovi sa kojima se susretala veterinarska medicina na kraju proteklog stoljeća a brojni, a u velikom broju slučajeva. čak i kada se radilo o veoma razvijenim veterinarskim službama, izostajao je pravovremeni odgovor na ove izazove. Iz ovakvih iskustava veterinarska medicina treba analizirati svoje slabosti i predvidjeti razvoj koji će omogućiti efikasnost, profesionalnu kompetentnost i ekonomsku racionalnost u viziji za 2020 godinu. Profesionalna područja koja observira veterinarska medicina su u ovoj fazi razvoja utemeljena u određenim zasebnim oblastima i čini se nerealnim očekivati da će doći do dalje diverzifikacije u periodu planiranja vizije 2020. Ta područja su: veterinarska praksa za male životinje, kopitare i životinje za proizvodnju hrane, laboratorijska dijagnostika, državna veterinarska administracija, edukacija i istraživanje, industrija, dobrobit životinja, zaštita okoliša, management i ekonomika, biomedicina i biotehnologija. Međutim, za postizanje kompetentnosti primjerene stalno mijenjajućim izazovima, unaprijeđene i fleksibilnost u navedenim oblastima neophodne su već sada značajne promjene u sistemima veterinarske edukacije. Veterinarski fakulteti moraju ostvarivati funkciju kreativnosti, organizacije, obnavljanja, prenošenja, i primjene. U tom pravcu, imperativi veterinarske edukacije u postizanju vizije 2020 su: poboljšavati kadrovske potencijale na fakultetu, unaprijediti i ojačati postdiplomske studije, unaprijediti dodiplomski studij, provoditi diverzifikaciju i globalizaciju u nastavi i nauci, pojačati pristupe izvorima znanja, unaprijediti infrastrukturu, objekte i opremu, izgraditi komunikacije, zahtjevati kvalitet u upravljanju i liderstvu, unaprijediti stabilnost budžeta i finansiranja i omogućiti opredjeljenost fakulteta, u našem slučaju, potrebama Bosne i Hercegovine.

8. Baklovića F., **Ferizbegović J.**, Fejzić N., Hadžiomirović Z., Bajrović T.: Stanje i perspektiva razvoja veterinarstva u svjetlu integracije Bosne i Hercegovine u evropske tokove. Zbornik radova sa II Simpozija poljoprivrede, veterinarstva, šumarstva i biotehnologije: Strategija razvoja domaće proizvodnje, str. 20, Bihać, 28-30, Septembar, 2004.

Kratak sadržaj

Postaje sasvim izvjesno da Bosnu i Hercegovinu uskoro očekuje članstvo odnosno ulazak u Evropsku uniju bez obzira na domaće političke raspoloženje. To podrazumijeva primjenu EU standarda u svim sferama života i rada kao i u oblasti veterinarstva. Zbog heterogenog političkog stava u svim oblastima društvenog života Bosna i Hercegovina je neznatno zaostala i izgubila korak u pristojavanju ka Evropi u

odnosu na zemlje bivše Jugoslavije. Ono što nas otkuje u oblasti veterinarstva jeste donošenje i usaglašavanje dokumenata koja obraduju značajna pitanja iz različitih područja veterinarske djelatnosti tj. u prvom redu zaštita zdravlja životinja i ljudi, dobrobit životinja, zaštita okoliša, javno zdravstvo i obrazovanje u dodiplomskom i postdiplomskom studiju. Nadalje treba raditi na efikasnijoj i bržoj dijagnostici, formiranju referentnih laboratorija, integraciji i boljoj komunikaciji među veterinarima na nivou države i izvan nje. Zatim efikasnijoj zakonskoj legislativi i njenom provođenju, te efikasnijoj vertikalnoj i horizontalnoj koordinaciji u svim sferama veterinarske medicine, poboljšanju materijalno-finansijskih uvjeta rada, te uspostavljanju bilateralnih tokova sa naučno kompetentnim institucijama u Evropi i svijetu.

9. Fejzi N., Jaklović F., Bajrović T., **Ferizbegović J.**, Šerić S., Halimović S.: Veterinarstvo i globalni rizici u sigurnosti hrane. III Simpozijum poljoprivrede, veterinarstva, šumarstva i biotehnologije, Sanski Most, BiH, 28.-30. Septembar, 2005.

Kratki sadržaj

Obim međunarodne razmjene roba i usluga u stalnom je porastu, a značajno mjesto u ukupnoj globalnoj trgovini zauzima i trgovina poljoprivrednim proizvodima. Procijenjeno je da je ukupna vrijednost međunarodne razmjene dobrima i uslugama u 2000. godini iznosila 6,200 milijardi američkih dolara, od čega 9 % otpada na razmjenu poljoprivrednim proizvodima, dok je u 2003. godini vrijednost međunarodne razmjene porasla na 7,326 milijardi američkih dolara, a u međunarodnim poljoprivrednim proizvodima na 9,2%. Mada je neosporno da međunarodna trgovina poljoprivrednim proizvodima ima značajnu ulogu u stimulaciji globalnog ekonomskog rasta i iskorjenjivanju siromaštva istovremeno je dovela i do niza negativnih posljedica. Tim povodom došlo je do uspostavljanja niza organizacija s osnovnom ulogom reguliranja međunarodne trgovine poljoprivrednim proizvodima, kao i ustanovljavanje bilateralnih i multilateralnih sigurnosnih standarda u trgovini ovom vrstom dobara.

U periodu nakon formiranja OIE- Svjetske organizacije za zdravlje životinja (1924) i drugih organizacija koje se bave međunarodnim reguliranjem sigurnosti hrane i prije avanja širenja zaraznih bolesti životinja zabilježen je značajan napredak u svim oblastima veterinarske medicine kao i drugim disciplinama koje doprinose rješavanju pitanja kontrole bolesti životinja i ljudi. Međutim, negativan utjecaj bolesti životinja na zdravlje ljudi, gubitke u proizvodnji, dobrobiti životinja i međunarodnu trgovinu je i dalje značajno prisutan. Neki od trendova današnjice kao što su globalizacija, industrijalizacija, klimatske promjene, rekonstrukcija poljoprivrednih sistema i povećana potrošnja doprinose ovakvom stanju, a potencijalni utjecaj bolesti životinja koje se prenose na ljude i patogeni uzročnici u javnom zdravlju postaju stalna i rastuća zabrinutost skoro cjelokupnog stanovništva zemlje.

U istraživačkim krugovima, a sa aspekta epidemioloških karakteristika i kontrolnih politika, bolesti životinja se svrstavaju u nekoliko grupa: zoonotske bolesti (BSE, bruceloza, rabies...), bolesti koje se prenose hranom (E.coli O157, salmoneloza...), endemijske (mastitis, paratuberkuloza...) i epidemijske bolesti (FMD, klasična svinjska kuga...). Na nacionalnom nivou, vlade daju veliki značaj uspostavljanju efikasnijih veterinarskih službi, kao sastavnog dijela vladinih administrativnih tijela. Međutim, racionalna i efikasna integracija upravnih i inspeksijskih efektivna sa dijagnostičkim laboratorijama, akademijom i privatnom veterinarskom praksom ostaje stalni izazov. Injenica je da različiti modeli organizacije službe mogu dati iste ili slične uinke, kao što i slični modeli mogu dati različite uinke. Međugucijska komunikacija i koordinacija (javno zdravstvo, poljoprivreda) uobičajeno predstavlja problem, a posebnu važnost danas predstavlja i komunikacija sa privatnim sektorom, industrijom i javnim mjenjem. Osnovna pitanja koja mora nacionalna veterinarska služba riješiti su:

- Postavljanje prioriteta: Koje bolesti su najvažnije?
- Donošenje odluka: U kontroli ili eradikaciji određene bolesti, koje strategije moraju biti usvojene?

- Implementacija kontrole bolesti: Kako posti i optimalno provo enje odabranih intervencija?

Zemlje u razvoju ili nerazvijene zemlje tradicionalno imaju malu mogućnost korištenja usluga organizacija kao što je OIE, FAO, WHO, i dr. Sporazum o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih (SPS) mjera Svjetske trgovinske organizacije (WTO) je osnažio ulogu OIE-a kao meunarodne organizacije zadužene za drafting legislativa i meunarodne panele za zdravlje životinja, istovremeno iniciraju i jačanje službe koja provodi kontrolu bolesti životinja za promociju sigurne trgovine životinjama i proizvodima. Injenica je da zahtjev nau ne opravdanost SPS mjera, predstavlja dodatni stimulans za razvoj nacionalnih veterinarskih službi. Me utim, mali je broj primjera od 1995. godine kada je stupio na snagu SPS sporazum da su nerazvijene zemlje ili zemlje u razvoju promijenile svoj sanitarni status u pozitivnom smislu, osim kada nije postojala isključiva politika volja i ekonomska podrška svjetske zajednice što je prisutno u primjerima proširenja EU. Uloga drugih meunarodnih organizacija u kontroli bolesti životinja i dalje ostaje formalno savjetodavna i čini se da nakon globalne eradikacije gove e kuge ne postoje uspješni primjeri meunarodnih inicijativa. Posljednja dešavanja sa epidemijom avijarne influenze na prostoru Azije ukazuju da hitno mora doći do promjene uloge meunarodnih organizacija u kontroli bolesti životinja. SPS sporazum ostavlja dovoljno prostora da nau ne spoznaje daju bolji doprinos sigurnijoj trgovini, naročito ako inicijativa za „commodity based approach“ u meunarodnoj trgovini zamjeni praksu „animal health statusa“ zemalja. Me utim, puno više mora biti uloženo u promjeni sistema kontrole zoonotskih bolesti u pravcu globalnih trendova.

10. Fejzi , N., Šeri S., **Ferizbegovi J.**, Veli R., Avaljuga S., Maksimovi Z., Mehmedbaši Z., Tankovi S., Šabanov D.: Nacionalne i internacionalne agencije u kontroli zdravlja životinja. III Simpozijum poljoprivrede, veterinarstva, šumarstva i biotehnologije, Sanski Most, BiH, 28.-30. Septembar, 2005.

Kratak sadržaj

Iako se bilježi značajan napredak u svim oblastima veterinarske medicine kao i drugim disciplinama koje doprinose rješavanju pitanja kontrole bolesti životinja i ljudi, negativan utjecaj bolesti životinja na zdravlje i dobrobit ljudi, gubitke u proizvodnji, dobrobiti životinja i meunarodnu trgovinu je i dalje značajno prisutan. Neki od trendova današnjice kao što su globalizacija, industrijalizacija, klimatske promjene, rekonstrukcija poljoprivrednih sistema i povećana potrošnja doprinose ovakvom stanju, a potencijalni utjecaj bolesti životinja, koje se prenose na ljude i patogeni uzročnici u javnom zdravlju postaju stalna i rastuća zabrinutost skoro cjelokupnog stanovništva zemlje.

Na nacionalnom nivou, vlade daju veliki značaj uspostavljanju efikasnijih veterinarskih službi kao sastavnog dijela vladinih administrativnih tijela. Me utim, racionalna i efikasna integracija upravnih i inspekcijских efektivna sa dijagnostičkim laboratorijama, akademijom i privatnom veterinarskom praksom ostaje stalni izazov. Meunarodna komunikacija i koordinacija (javno zdravstvo, poljoprivreda) uobičajeno predstavlja problem, a posebnu važnost danas predstavlja i komunikacija sa privatnim sektorom, industrijom i javnim mjenjem.

Na meunarodnoj razini postoje brojne organizacije, agencije i privatne kompanije koje imaju mandate i aktivnosti usmjerene ka uspješnijoj kontroli bolesti životinja. Me utim, zemlje u razvoju ili nerazvijene zemlje tradicionalno imaju malu mogućnost korištenja ovih usluga. Uloga ovih organizacija kao što su OIE, FAO, WHO, i dr. nesumnjivo je veoma važna u kontroli bolesti životinja na globalnom nivou, ali i ključno pitanje ostaje koliko ove aktivnosti doprinose uspješnijoj kontroli bolesti u zemljama članicama. Sporazum o sanitarnim i fitosanitarnim mjerama Svjetske trgovinske organizacije promovisao je potrebu nau ne opravdanost u regulatornim mehanizmima, me utim u praksi veoma je mali broj primjera da su nerazvijene zemlje ili zemlje u razvoju promijenile svoj sanitarni status u pozitivnom smislu, osim kada nije postojala isključiva politika volja i ekonomska podrška svjetske zajednice što je

prisutno u primjerima proširenja EU. Uloga drugih meunarodnih organizacija u kontroli bolesti životinja i dalje ostaje formalno savjetodavna i ini se da nakon globalne eradikacije gove e kuge ne postoje uspješni primjeri meunarodnih inicijativa. Posljednja dešavanja sa epidemijom avijarne influenze na prostoru Azije ukazuju da hitno mora do i do promjene uloge meunarodnih organizacija u kontroli zdravlja životinja i ljudi.

11. **Ferizbegovi J.**, Divanovi K.A., Maksimovi A., Cornwell M.S., Maksimovi Z., Šeri S., Fejzi N.: Biosigurnost u veterinarskoj praksi: principi, zahtjevi i perspective. III Simpozijum poljoprivrede, veterinarstva, šumarstva i biotehnologije, Sanski Most, BiH, 28.-30. Septembar, 2005.

Kratak sadržaj:

Biosigurnost predstavljaju svi higijenski naponi dizajnirani da reduciraju rizik unosa i diseminacije infektivnih uzro nika unutar populacije ili objekata. Svrha biosigurnosti u veterinarskoj praksi ogleda se u injenici da su veterinarske klinike "odli na" mjesta za nastanak bolesti radi bliskog kontakta oboljelih životinja i imunokompromitiranih prijem ljih životinja. Svo enje rizika na prihvatljivu mjeru mogu e je ostvariti inkorporiranjem u operativne i klini ke protokole prakse osnovnih principa biosigurnosti. U kreiranju plana biosigurnosti jedne prakse važno je voditi ra una o: individualnim osobinama prakse, zoonozama, visoko kontagioznim uzro nicima, visoko perzistentnim uzro nicima, zna aju klini kih posljedica i regulatornim zahtjevima. Primjenom ovog plana osiguravamo optimalnu skrb za pacijenta, profesionalni kredibilitet i o uvanje reputacije klinike. Na osnovu navedenog name e se zaklju ak da biosigurnost predstavlja ništa drugo do na ina kontrole kvaliteta veterinarskih usluga, te se stoga u njenoj primjeni mogu koristiti opšti važe i sistemi za osiguranje kvaliteta usluga.

12. Hadžiomerovi Z., Poga nik M., Fejzi N., Zuko A., Šeri S., **Ferizbegovi J.**: Šta društvo o ekuje od veterinara: od krize profesije prema novim mogu nostima. VIII Savjetovanje iz klini ke patologije i terapije životinja "Clinica veterinara 2006" sa me unarodnim u eš em, Neum, BiH, 26.-30. Jun, 2006.

Kratak sadržaj:

Živimo u vremenima brzog priliva novih spoznaja, globalnog tržišta, brzih komunikacija i trendova za ekonomskim integracijama. U ovako dinami kom okruženju o ekivanja koja zahtjeva društvo od veterinarske profesije se svakodnevno mijenjaju u svom intenzitetu i obimu, a istovremeno je ogroman izazov kako ova o ekivanja prevesti u zahtjeve nastavnih planova i programa u veterinarskoj edukaciji. Veterinarska edukacija u cijelom svijetu ima znatne specifi nosti u odnosu na školovanja za druga profesionalna usmjerenja. Obzirom na njenu blisku povezanost sa zaštitom zdravlja potroša a, sigurnosti hrane i javnim zdravstvom, sprije avanjem i kontrolom ekonomskih šteta u poljoprivrednoj proizvodnji, veterinarska edukacija i profesija je regulisana kako sa nacionalnom legislativom tako i sa provizijama razli itih međunarodnih ugovora i propisa. Nastavni plan i program mora biti ura en na osnovu odre enih kriterija (u EU ove kriterije definišu smjernice Vije a i Evropska asocijacija veterinarskih fakulteta, u USA Udruženje nastavnika veterinarske medicine, ...) uz nastojanje da studij veterinarske medicine bude prvenstveno medicinski, uz naglašenu biotehnošku orijentaciju.

Ciljevi ove prezentacije su: 1) kriti ki osvrt na sadašnje i budu e zahtjeve društva prema veterinarskoj profesiji; 2) analiza trendova u profesiji kao što je „feminizacija“, „omnikompetencija nasuprot usmjerenja“, i „agroveterinari“; 3) naše vi enje transformiranja sadašnjih kriza veterinarske profesije u nove mogu nosti.

13. Loni Elvira, **Ferizbegovi J.**, Adrovi A., Hajdarevi Edina, Huseinovi Samira, Osmanovi Sanida. Endemi ne, reliktni i ugrožene vrste riba BiH. Zbornik apstrakata. Prvi međunarodni kongres „Ekologija, zdravlje, rad, sport“. Banja Luka, 8.-11.06.2006.

Kratak sadržaj:

Endemi su živi sistemi (populacije, povrste, rodovi i vrste) koji naseljavaju jedno određeno manje ili veće geografsko područje nasuprot kosmopolitskim vrstama koje su rasprostranjene po cijeloj zemlji. Posebnu pažnju sa stanovišta zaštite endema zaslužuju ribe, u prvom redu slatkovodne. Slatkovodna ihtiofauna Bosne i Hercegovine obuhvata 108 vrsta. U ovim vodama živi 12 endemi njih ribljih vrsta među kojima 2 predstavnika iz porodice Salmonidae: vrste *Salmo marmoratus* i *Salmothymus obtusirostris*, kao i 10 predstavnika porodice Cyprinidae, sa vrstama *Phoxinellus metohiensis*, *Phoxinellus pstrassi*, *Phoxinellus ghetaldi*, *Phoxinellus adpersus*, *Phoxinellus alepidotus*, *Leuciscus sssvalize*, *Leuciscus turskyi*, *Chondrostoma kneri*, *Chondrostoma phoxinus* i *Aulopyge hugeli*. Antropogeni uticaji već do sada u znatnoj mjeri su izmijenili opće stanje ihtiofaune proučavanog područja. Pored mjera koje se preduzimaju na zaštitu naših endemičnih riba, postoje ozbiljni razlozi za zabrinutost za opstanak nekih od njih, pa je zbog toga neophodno preduzeti adekvatne mjere za njihovu zaštitu.

14. **Jasmin Ferizbegovi**, Edina Hajdarevi, Elvira Loni : Osnovni principi dijetetske podrške kritičnih pacijenata. *Materia Socio Medica*. Vol. 18. No. 3. 2006

Kratak sadržaj:

Akutna proteinsko-energetska pothranjenost predisponira oštećenju imunološkoj sposobnosti, slabost zali je rana i povećanu pojavu dehiscencije, povećani broj infekcija rane i sistematske sepsa, slabost srčanog, skeletnih i glatkih mišića, i ogromni zatajenje organa i smrt. Normalno održavanje potrebe energije za pse je oko 132 kcal/kg i za mačke je oko 80 kcal/kg. Unutrašnje hranjenje treba biti korišteno kada je intestinalni trakt funkcionalan. Ovaj pristup je lakši i jeftiniji i povezan je sa manje rizika od infekcije nego parenteralni putevi.

Unutrašnja ishrana bolje čuva epitelijalnu strukturu utrobe nego parenteralna ishrana. Parenteralna ishrana je indicirana ukoliko životinja povraća ili izbacuje hranu, ukoliko je životinja u komi ili sa drugim neurološkim deficitima koji povećavaju rizik od aspiracije.

15. **Ferizbegovi J.**, Šeri S., Fejzi N, Goran i E., Hajdarevi E., Loni E.: Preporuke za nacionalnu strategiju kontrole i eradikacije bruceloze domaćih životinja. V Simpozij poljoprivrede, veterinarstva, šumarstva i biotehnologije, Vlačići, 18.-20. Oktobar, 2007.

Kratak sadržaj:

Bruceloza ili kako je još zovu Bangova bolest (Malteška groznica-Mediterranska groznica) je nazvana u čast Sir Davida Brucea, koji je prvi otkrio *Brucella melitensis* (*Brucella melitensis*). Bruceloza je hronična zarazna bolest različitih vrsta domaćih životinja, divljih životinja, kao i ovjeka (zoonoza). Uzročnici su *Brucella melitensis*, (najčešće oboljevaju ovce i koze) *B. abortus*, (najčešće oboljevaju goveda) *B. canis* (najčešće oboljevaju psi) i *B. suis* (najčešće oboljevaju svinje). Međutim prema svojoj DNA strukturi sve

Brucele su vrlo homologne, drugim riječi ima specifičnost u izboru domaćina (tako da goveda mogu oboljeti od *B. melitensis* i *B. suis*, ovce i koze *B. abortus*).

Kako je bruceloza bolest od visoke ekonomske i zoonotske važnosti, stručno kompetentni odabiru odgovarajuće strategije za kontrolu bruceloze domaćih životinja u krajevima gdje se ova bolest javlja u većoj mjeri (endemija) je esencijalan u borbi protiv bolesti. Cilj odabrane strategije je prvenstveno da se smanji nivo infekcije u populaciji životinja na nivo gdje je uticaj na zdravlje ljudi ali i na zdravlje životinja i njihovu proizvodnju minimalan (Kaplan, 1966). Dalji koraci uključuju potpunu eradikaciju bolesti primjenom testiranja i efikasnog uklanjanja pozitivnih reaktora, te uiniti sve da se kroz naredne mjere preveniraju ponovni unos uzročnika.

Prije nego što se krene u provedbu odgovarajućih mjera kontrole, smatramo da je neophodno postojanje visokofunkcionalnog nacionalnog (BiH) sistema nadzora nad bolesti (surveillance), koji objedinjuje sve validne podatke sa terena, prije svega nadležnih Općinskih Veterinarskih stanica, laboratorija i svih drugih relevantnih izvora. Glavni slobodno možemo reći i kapitalni razlog sistema nadzora nad bolesti je da utvrditi prevalencu bolesti (% oboljelih u ukupnoj populaciji). Također, sistem mora biti u stanju efikasan, meritorno, pravilno i pravovremeno detektirati promjene u prevalenciji i incidenciji. Samo efikasan i dobro koncipiran sistem omogućuje optimalizaciju resursa, implementaciju različitih alternativnih pristupa, opravdanje uloženi sredstava u kontrolu bolesti. Uglavnom zbog insuficijentnosti u znanju predložene mjere sa nivoa F/MPVŠ Sarajevo i Kantonalnih Ministarstava PŠV nisu bile adekvatne, uglavnom su doprinosile i izazivale dodatnu konfuziju na terenu, i bile su daleko od sistemskih i stručno valjanih.

Ukoliko je prevalenca bruceloze životinja umjerena, finansijski resursi raspoloživi a veterinarska služba i sistem nadzora nad bolesti dobro organizovani, dugoročno uspješna strategija od izbora za kontrolu bruceloze je testiranje i uklanjanje pozitivnih reaktora (što se i primjenjuje u BiH). Preporuke su da je program testiranja i uklanjanja pozitivnih reaktora ekonomski opravdan samo ukoliko je prevalenca na nivou individualnih životinja ispod 2% (Anonymous, 2001). Da bi se ovakav program uspješno implementirao neophodno je da postoji program nadzora nad bolesti i kontrola kretanja životinja. Poželjno je da sve životinje u državi budu označene, te da postoji dobra koordinacija između veterinarskih službi i kompetentnih laboratorija kao i dobra komunikacija i koordinacija aktivnosti sa javnim zdravstvenim službama.

Novi znanstveni alati, kao što je kompjutersko modeliranje mogu pomoći kod planiranja strategija za kontrolu i eradikaciju bruceloze putem ocjene uticaja nekih parametara kao što su veličina stada, na in uzgoja, reprodukcija životinja i sl., a koji mogu imati uticaja na efikasnost primjenjenih mjera. Posebnu pažnju treba obratiti na stada sa preferencijom nomadske ispaše.

16. **Ferizbegović J., Goran i E., Fejzi N., Šerić-Hara i S., Hara i D.:** Globalna razmišljanja o budućem procesu privatizacije j.p. veterinarskih stanica na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine. V Simpozij poljoprivrede, veterinarstva, šumarstva i biotehnologije, Vlačići, 18.-20. Oktobar, 2007.

Kratak sadržaj:

Proces privatizacije javnih preduzeća (J.P.) veterinarskih stanica u Federaciji Bosne i Hercegovine (F/BiH) potrebno je izvršiti bez odlaganja, jer se državni kapital svakodnevno topi, a rezultati poslovanja veterinarskih stanica su iz godine u godinu lošiji. Privatizaciju veterinarskih stanica u F/BiH trebalo bi realizirati na nivou kantonalnih agencija za privatizaciju, uz superviziju Federalne Agencije za privatizaciju. To bi trebao biti jedinstven proces za sve veterinarske stanice u kojem bi se privatizirao državni kapital, a procenat privatizacije državnog kapitala bi se odredio u dogovoru sa osnivačima J.P. veterinarskih stanica, odnosno općinama ili kantonima. O igledno je neophodno da budu i proces privatizacije prate harmonizirani propisi koji nisu u koliziji sa legislativom Evropske Unije (EU). Cilj privatizacije je prvenstveno stvoriti efikasnu veterinarsku službu, kao profesionalnu organizaciju, koja bi na racionalan i

profitno orijentiran na in djelovala u veterinarskom sektoru. Ovim procesom nastoji se organizirati služba, koja će biti u stanju udovoljiti zahtjevima EU u toj oblasti.

17. Katica Amela, **Ferizbegovi J.**, Varatanovi N., Muteveli T., Katica V., Rukavina Dunja, Smaji Lerina: Uticaj srednje temperature zraka i stepena insolacije na koncentraciju estradiola i progesterona u krvi doma ih ma aka (Felis catus), Zbornik kratkih sadržaja. 2. Kongres Veterinara Republike Srpske, Banja Luka 24.-27.10.2007

Kratak sadržaj:

Poznata je činjenica daje reproduktivna sposobnost doma ih životinja regulirana kako vanjskim tako i unutarnjim faktorima. S obzirom na klimatske promjene koje su zabilježene ne samo kod nas nego i u globalnim okvirima pokušali smo u radu uspostaviti korelaciju između utjecaja srednje temperature zraka i stepena insolacije na hormonalnu aktivnost ovarija, ali i na neke histološke parametre (broj folikula i žutih tijela).

Nakon završenih istraživanja ustanovili smo da se folikulogeneza kod doma ih ma aka odvija tokom cijele godine, ali je intenzitet različit, što je usko povezano sa klimatskim promjenama. Koncentracija estradiola i progesterona u krvnom serumu istraživanih životinja je pokazivala znatne varijacije, stoje u našem slučaju ovisilo o fazi spolnog ciklusa, godišnjem dobu, a posebno o srednjoj temperaturi zraka i stepenu insolacije.

18. Katica Amela, **Ferizbegovi J.**, Varatanovi N., Muteveli T., Rukavina Dunja, engić B., Hamzić E., Smaji Lerina, Krzić Fatima: Utvrđivanje histoloških razlika u dužini i širini jezgara granulosa luteinskih stanica na ovarijima uli njih ma aka. Knjiga kratkih sadržaja. V Simpozij poljoprivrede, veterinarstva, šumarstva i biotehnologije, 18-20. Oktobar 2007, Travnik/Vlašići, BiH.

Kratak sadržaj:

Na osnovu literaturnih podataka sa kojima smo raspolagali, utvrdili smo da u morfološkom pogledu postoje izvjesna odstupanja u samim dimenzijama (dužina, širina, debljina) između desnih i lijevih ovarija ne samo kod pasa i ma aka, nego i drugih doma ih životinja. Rukovodeći se tom činjenicom pokušali smo da pronađemo izvjesnu histološku razliku između desnih i lijevih ovarija uli njih ma aka. Nakon izvršenih mjerenja okularnim mikrometrom (2400 mjerenja) ustanovili smo da kod pomenute istraživane grupe životinja postoji znatna razlika u dužini i širini jezgara granulosa luteinskih stanica žutih tijela. Nakon testiranja dobivenih rezultata T-testom, ustanovljena je, veoma visoko signifikantna razlika na nivou $P < 0,001$ između desnih i lijevih ovarija. Srednja vrijednost dužine granulosa luteinskih stanica za desni ovarij je iznosila 11,504 mikrometra, a za lijevi 9,545 mikrometra, dok su srednje vrijednosti za širinu jezgara luteinskih stanica iznosile za desni ovarij 9,533, a za lijevi 8,359 mikrometra.

19. Baklović F., **Ferizbegovi J.**, Smajlović M., Alagić D., Baklović K.: Perspektive higijensko-tehnoloških istraživanja u oblasti hrane sa posebnim osvrtom na mogućnost uticaja na promjenu kulture ishrane. Knjiga kratkih sadržaja. V Simpozij poljoprivrede, veterinarstva, šumarstva i biotehnologije. 18-20. Oktobar 2007, Travnik/Vlašići, BiH.

Kratak sadržaj

Prehrambenom tržištu koje je u blagoj stagnaciji neophodno je kandidovati nove proizvode koji su produkt svestranijih higijensko tehnoloških istraživanja u oblasti senzorskih i prehrambeno-fizioloških determinanti. Razvoj proizvoda, koji vodi ka prehrambeno-tehnološkom poboljšanju namirnica svrstava se pod pojam „Food Design” ili namirnice po mjeri. To je moguće i postiže se eliminacijom neželjenih supstanci ili povećanjem fiziološki željenih supstanci što profilira namirnicu kao sigurnu i atraktivnu u ishrani. Ono što, bi trebalo biti odlučujuće za razvoj inovativnih prehrambenih proizvoda i gastronomskih koncepata jeste razumijevanje promjena kulturnih, socijalnih i ekonomskih procesa u današnje vrijeme. Zbog toga je poznavanje društvenih megatrendova, kao i potrošačkih i prehrambenih trendova odlučujuće za „prave poteze” u privredi, kulturi i politici.

20. Edina Hajdarević, **Ferizbegović J.**, Elvira Lonić : Nivoi koncentracija FSH kod pasa (kuja). Knjiga kratkih sadržaja. V Simpozij poljoprivrede, veterinarstva, šumarstva i biotehnologije. 18-20. Oktobar 2007, Travnik/Vlaši, BiH.

Kratak sadržaj:

Utvrdjivanje nivoa koncentracija folikulostimulirajućeg hormona (FSH) je važno radi određivanja stepena reproduktivne aktivnosti kuja, odnosno optimalnog vremena za njihovo parenje. Folikulostimulirajući hormon (FSH) je gonadotropin koji djeluje na razvoj i sazrijevanje ovarijalnih folikula, tako što stimulira proliferaciju granulosa stanica, razvoj teke i sekreciju folikularne tečnosti (Mutevelić i sur., 2003). Uzorkovanja krvi su izvršena, tokom ljeta i jeseni, kod 30 pasa (kuja) koji su podjeljeni u tri grupe obzirom na način i uvjete držanja. Neparometrijski Mann-Whitney-ov U test je upotrijebljen za poređenje dobijenih vrijednosti po grupama pasa (kuja), kao i po godišnjim dobima. Cilj sprovedenog istraživanja je utvrdjivanje nivoa koncentracija folikulostimulirajućeg hormona u perifernoj krvi pasa (kuja), kao i utvrdjivanje pojavljivanja estrusa tokom ljeta i jeseni. Raspon variranja koncentracija folikulostimulirajućeg hormona u istraživanim grupama, tokom ljeta, je iznosio od 0,144 ng/ml - 2,757 ng/ml, dok je tokom jeseni zabilježen raspon variranja nivoa koncentracija istraživanih hormona od 0,036 ng/ml do 1,728 ng/ml. Obzirom na postojanje različitih uvjeta i načina držanja, istraživanja su upravo izvršena kako bi se sagledali svi relevantni faktori koji su bitni za održavanje reproduktivnog potencijala kuja.

21. **Ferizbegović J.**, Edina Hajdarević, Elvira Lonić, Ahmetagić S., Velić R., Kovačević Gordana, Mačković Lejla: Epizootiološko-epidemiološka situacija bjesnoće u Tuzlanskom kantonu. Zbornik kratkih sadržaja, str. 40. XIII. Godišnje savjetovanje veterinarstva Republike Srpske sa Meunarodnim učesnicima. Teslić, Banja Vrućica, 04.06.-07.06.2008.

Kratak sadržaj:

Bjesnoća je akutna infektivna bolest sisara, izuzetno i ptica, koja se prenosi gotovo isključivo ugrizom bjesnih životinja. Karakterizirana je mogućom dugom inkubacijom, simptomima oboljenja CNS-a, kratkim tokom i relativno letalnim - smrtnim ishodom. U radu je prezentiran na dan djelovanja tj. mogućnost zaražavanja virusom bjesnoće kao i popratne pojave koje karakteriziraju stanje izloženosti ovom virusu. Naravno, pažnja u ovom radu je usmjerena na BiH i Tuzlanski kanton koji je u proteklom periodu od pet godina bio posebno eksponiran bjesnoćom, cjenom i daje registrirano i dijagnostički potvrđeno ukupno 67 slučajeva. Ono što je zanimljivo istaći u radu jeste činjenica da je

u petogodišnjem periodu u potpunoj mjeri zabilježena dominacija urbane, a posljednjih godina zabilježen je sve veći i broj slučajeva silvne bolesti.

U radu je posebno naglašeno mjesto i uloga u vezi sa provedbom preventivnih mjera u cilju sprječavanja pojave i širenja bolesti, ali isto tako ponuđen optimalan model koji preferira multidisciplinarni pristup u rješavanju problema bolesti zoonotnog karaktera, sa posebnim akcentom na bolest.

22. Fejzić N., Čaklović F., Zuko A., Smajlović M., **Ferizbegović J.** Poljoprivredna proizvodnja, zdravlje životinja i sigurnost hrane u Bosni i Hercegovini: izazovi u harmonizaciji sa međunarodnim standardima. VI Simpozij poljoprivrede veterinarstva šumarstva i biotehnologije. Goražde, 2008.

Kratak sadržaj:

Bosna i Hercegovina je zemlja u tranziciji koja se suočava sa mnogim izazovima nastalim kao rezultat proteklih ratnih razaranja, uništenih proizvodnih kapaciteta, gubitka tržišta, prekomjerne javne potrošnje i vanjskotrgovinskog deficita. Istovremeno, administrativna struktura zemlje je veoma kompleksna, sa slabom centralnom vladom kojoj je omogućena uglavnom uloga koordinacije, jakim centralizmom u jednom entitetu i daljoj decentralizaciji na kantone u drugom entitetu. Sve ovo je veoma usporilo programe razvoja ekonomije, a sa aspekta smanjenja siromaštva nije se dalo postignuti veoma mali napredak. U ovakvom političkom i ekonomskom okruženju Bosne i Hercegovine, podrška domaćoj poljoprivrednoj proizvodnji je fragmentirana, nedostatna i neefikasna. U pojedinim granama, i pored povećanja domaćih investicija, stalno se bilježi pad proizvodnje. Sistemski i hronični izostajanje adekvatnih mjera kontrole bolesti životinja, doveli su do stanja da su pojedine bolesti životinja i ljudi kao što su bruceloza, bjesnilo, ehinokokoza, klasična kuga svinja i sifilis endemijske i sezonski poprimaju epidemiju formu. Procjene potrebnih finansijskih sredstava koje će biti neophodne za zaustavljanje širenja i kontrolu bolesti veći prevazilaze sume od nekoliko desetina miliona eura. I nakon uspostavljanja institucija na državnom nivou koje se bave zdravljem životinja, biljaka i sigurnosti hrane, EU ne priznaje BiH sistem kontrole bolesti životinja i sigurnosti hrane, tako da se poljoprivredna proizvodnja u BiH nalazi u karantini, a naznake za omogućenje izvoza su veoma pesimistične. BiH politike podstiču domaću poljoprivrednu proizvodnju i prate i sistemi kontrole zdravlja životinja i sigurnosti hrane moraju biti harmonizirani sa WTO i EU standardima. Međutim, primjena međunarodnih standarda, na način kako je to do sada radjeno putem brzog usvajanja ili transpozicije npr. EU rješenja, ili uspostavljanje novih institucija bez definisanja dovoljnog nivoa nadležnosti, esto ne dovodi do poboljšanja situacije, ili je samo više komplicira. Harmonizacija naših politika u poljoprivrednoj proizvodnji, zdravlju životinja i sigurnosti hrane je sigurno dugotrajan proces, a poseban izazov je predstavljati nedostaci kapaciteta u postojećoj administrativnoj strukturi. Upravo iz tih razloga, uključujući akademske i stručne zajednice može značajno katalizirati ove procese.

23. Lonić E., **Ferizbegović J.**, Hajdarević E. Ispitivanje utjecaja arterijskog krvnog pritiska i nivoa koncentracije renina i angiotenzina u populaciji pasa hranjenih gotovim obrokom različitog komercijalnog naziva. VI Simpozij poljoprivrede veterinarstva šumarstva i biotehnologije. Goražde, 2008.

Kratak sadržaj:

Danas se smatra da su vode i uzrok mortaliteta u svijetu bolesti kardiovaskularnog sustava. Jedan od bitnih parametara koji nam na jednostavan način i u kratkom vremenu daje iznimno mnogo vrijednih pokazatelja zdravlja pacijenata jeste mjerenje krvnog tlaka. Mjerenje krvnog tlaka postalo je svakodnevna praksa, bolje rečeno, rutina svakog liječnika u humanoj i veterinarskoj medicini. Zna se i da se hipertenzija javlja kao pratilac i simptom za vrijeme različitih bolesnih stanja, značajan broj autora ukazuje na neophodnost procjene krvnog tlaka. Visok krvni tlak može imati znatne negativne učinke, osobito može oštetiti vitalne organe kao što su oči, srce, bubrezi i središnji živčani sustav. Velik broj autora u svojim stručnim i znanstvenim publikacijama spominje gojaznost, tj. pretilost kao mogući i disponirajući faktor u nastanku hipertenzije, tako da se sve više u istraživanjima govori o fenomenu „epidemije gojaznosti“. Istraživanje je provedeno kod 20 pasa, i to onih koji su hranjeni isključivo gotovim obrocima. Istraživanje je provedeno u skladu s podacima VBPS-a, Svjetskog udruženja veterinarâ, kad je u pitanju klasifikacija hipertenzije koja je detektirana korištenjem aparata za mjerenje krvnog tlaka. Tijekom rutinske pretrage kao parametri pomoću kojih je izvršena detekcija hipertenzije uzeti su sistolni i dijastolni krvni tlak, frekvencija pulsa te tjelesna masa i starosna dob psa. Rezultati su rezultat u skladu s podacima kad je u pitanju tip hipertenzije. Naši rezultati potvrdili su postojanje hipertenzije kod ove grupe pasa. Konstatirani su svi tipovi hipertenzije: blaga, srednja i teška hipertenzija. Također, provedena istraživanja upućuju na činjenicu kako je bitno prilikom svakoga pregleda pacijenta provesti rutinsko mjerenje krvnog tlaka koje nam služi kao *screening* za poduzimanje sljedećih koraka, bilo dijagnostičkih bilo terapijskih.

24. Katica A., Mlađić N., Hamzić E., **Ferizbegović J.**, Hajdarević E., Varatanović N., Katica V. Deskriptivni prikaz interrenalne žlijezde i hromofilnih ćelija salmonida. VI Simpozij poljoprivrede veterinarstva šumarstva i biotehnologije. Goražde, 2008.

Kratak sadržaj:

Interrenalna žlijezda riba je homolog nadbubrežnim žlijezdama sisavaca. Interrenalna žlijezda funkcionira kao kora nadbubrežnih žlijezda, dok hromofilne ćelije imaju karakteristiku srži. Ova dva dijela su međusobno spojena, ali ne formiraju jedinstvenu žlijezdu. Bez obzira na navedeno oba dijela predstavljaju nakupine oko postkardijalne vene. Ćelije koje sačinjavaju interrenalni dio boje se acidofilno i posjeduju izrazito veliku i okruglu jezgru sa vidljivim jezgarcem. Hromofilne ćelije su svjetlije obojene (boje se hromofilnom reakcijom) jezgro je više ovalnog izgleda i sa slabije vidljivom jezgrom. Karakteristika interrenalne žlijezde je da luči i kortikosteroide pod dejstvom ACTH hipofize i učestvuje u osmoregulaciji. Hromofilne ćelije luče adrenalin i noradrenalin kao i srž nadbubrežnih žlijezda.

25. Lonić E., **Ferizbegović J.**, Hajdarević E. Utjecaj arterijskog krvnog pritiska i nivoa koncentracije renina i angiotenzina u populaciji pasa. Savremene tehnologije za održivi razvoj gradova. Banja Luka, 2008.

Kratak sadržaj:

Danas se smatra da su u svijetu bolesti kardiovaskularnog sistema vode i uzrok mortaliteta, Jedan od bitnih parametara koji nam na jednostavan način i u kratkom vremenu daje iznimno mnogo vrijednih pokazatelja zdravlja pacijenata je mjerenje krvnog pritiska. Mjerenje krvnog pritiska postalo je svakodnevna praksa, bolje rečeno rutina svakog liječnika u humanoj i veterinarskoj medicini. Činjenica je i da se hipertenzija javlja kao pratilac i simptom za vrijeme različitih bolesnih stanja, to značajan broj autora ukazuje na neophodnost procjene krvnog pritiska. Visok krvni pritisak može imati značajne negativne efekte, posebno može oštetiti vitalne organe, kao što su oči, srce, bubrezi i centralni nervni sistem. Veliki broj autora u svojim stručnim i naučnim publikacijama spominje gojaznost tj. pretilost kao mogući i disponirajući faktor

faktor u nastanku hipertenzije, tako da se sve više u istraživanjima govori o fenomenu „epidemija gojaznosti“. Istraživanje je provedeno kod 20 pasa i to psi koji su isključivo hranjeni kombinirano gotovim i spravljenim obrokom. Istraživanje je provedeno u skladu sa podacima VBPS - a, Svjetskog Udruženja Veterinara kad je u pitanju klasifikacija hipertenzije koja je detektovana korištenjem aparata za mjerenje krvnog pritiska. Tokom rutinske pretrage kao parametri pomoću kojih je izvršena detekcija hipertenzije, uzeti su sistolna, dijastolna krvna pritisak, frekvencija pulsa te tjelesna masa i starosna dob psa. Također je od pasa uzeta krv i laboratorijski je određen nivo koncentracije hormona renina i angiotenzina. Rezultati su rađeni u skladu sa podacima kad je u pitanju tip hipertenzije. Naši rezultati su potvrdili postojanje hipertenzije kod ove grupe pasa. Konstatovani su svi tipovi hipertenzije blaga, srednja i teška hipertenzija. Također, provedena istraživanja upućuju i na činjenicu koliko je bitno prilikom svakoga pregleda pacijenta provesti rutinsko mjerenje krvnog pritiska koje nam služi kao screening za poduzimanje sljedećeg koraka bilo dijagnostičkog ili terapijskog.

26. Hajdarević E., **Ferizbegović J.**, Lonić E. Koncentracije luteinizirajućeg hormona pasa (kuja). Savremene tehnologije za održivi razvoj gradova. Banja Luka, 2008.

Kratak sadržaj:

Endokrine žlijezde predstavljaju skup posebnih stanica koje sintetiziraju, pohranjuju i oslobađaju njihove sekrete direktno u krvnu cirkulaciju. Stoga je naše istraživanje hormonalnog statusa luteinizirajućeg hormona (LH), u perifernoj krvi pasa (kuja) posebno važno za detekciju estrusa. Poznato je da mnogi faktori, posebno vanjski utiču na sekreciju gonadotropina. Istraživanjem je obuhvaćeno ukupno 30 pasa (kuja) na prostoru Općine Tuzla. Uzorci krvi uzeti metodom slučajnog uzorka, tokom zime, su obrađeni pomoću Delfia metode, koja služi za utvrđivanje nivoa koncentracije hormona i serumu. Naši rezultati pokazuju da je reproduktivno ponašanje pasa (kuja) uzrokovano unutrašnjim i vanjskim faktorima kakvi su temperatura, ambijentalni uvjeti, ishrana, i sl.

27. Elvira Lonić, **Jasmin Ferizbegović**, Jasmina Kamberović : *Utjecaj ishrane i tjelesne mase u nastanku hipertenzije kod različitih hranjenih pasa*. Veterinarski žurnal Republike Srpske. Vol. XIII, br. 1, str. 1-93, Banja Luka, 20013.

28. Kamberović Jasmina, Barudanović Senka, Lonić Elvira, **Ferizbegović Jasmin**: *Biomonitoring kopovskog jezera Šiški Brod u funkciji očuvanja moćnog biodiverziteta*. Zbornik radova 1. Šesti međunarodni kongres “Ekologija, zdravlje, rad, sport”. Banja Luka, 5.-8.09.2013.

29. Elvira Lonić, **Jasmin Ferizbegović**, Jasmina Kamberović : *Utjecaj ishrane i tjelesne mase u nastanku hipertenzije kod različitih hranjenih pasa*. Zbornik radova 2. Šesti međunarodni kongres “Ekologija, zdravlje, rad, sport”. Banja Luka, 5.-8.09.2013.

STRANI NAUČNI SKUPOVI

1. Fejzić N., **Ferizbegović J.**: Temporal pattern of clinical disorders in an intensive dairy farm in Bosnia and Herzegovina. 10th International Symposium of veterinary

Abstract

Knowledge of the expected level of clinical disorders and related findings regarding production level and other management factors is essential in health management and controlling cost of production in intensive dairy farming. In most of the developed countries, records about diseases and production are entered into computer database systems, and are an essential component for approaches related to both management decision process and disease control efforts. In transitional and developing countries, such as Bosnia and Herzegovina, lack of such approaches is one of the most important constraints in intensive dairy farming. Although record keeping systems exist in such dairy farming, their use for management and disease prevention measures is limited. The purpose of this presentation is to share findings from a study conducted to determine the incidence of clinical disorders in one of the largest dairy farm in Bosnia and Herzegovina during period from January 1996 to December 2000. This study was used to demonstrate the usefulness of dairy records in determining a priority list for disease prevention using epidemiological analytical tools.

In this five-year period we applied epidemiological analysis of the frequency of clinical disorders in cattle on an intensive dairy farm in Bosnia and Herzegovina. The dairy farm in this study was selected from within a group of farms with similar production environments and management practices (e.g. commercial dairy farm, Holstein-Friesian breed, more than 500 head in production, no disease data management system used). The dairy farm in the study was visited each month during the live year period and data about clinical disorders and production were measured and collected according to a previously established protocol of disease diagnosis. Observed clinical disorders were classified in several groups: calving disorders, abortion, puerperal disorders, mastitis, locomotor disorders, digestive disorders, respiratory disorders and miscellaneous disorders. In the research methodology we used standard epidemiological methods for measurement of disease incidence and production. The collected data were used in building statistical models to study the temporal pattern of clinical disorders and their association with production level and other management factors. The statistical modeling was carried out by the multiple linear regression.

The health monitoring data were in agreement with the findings from majority of researchers who identified mastitis, reproductive disorders, and lameness as the most important clinical diseases on dairy farms. The extremely high incidence density of clinical mastitis (65.87 +/- 18.91) can be explained by the influence of management factors, conditions in production environment, and proper registration of each episode of mastitis occurrence. Occurrence of clinical mastitis was slightly higher during summer months. The incidence of retained placenta (15.09 +/- 12.35) and clinically recognizable uterine infections (17.17 +/- 10.74) were strongly correlated with percentage of open cows over 120 days (0.71 and 0.70). Results of prognostic models showed increase of risk for retained placenta during summer months and uterine infections during spring months. Observed incidence of lameness (14.7 +/- 18.9) was in agreement with findings from another study where lameness incidence ranged from 5 to 30 %.

The results of the overall descriptive analysis and the statistical regression indicate several general characteristics of observed clinical disorders: seasonality of occurrences, high variability, different forms of distribution frequency, and an association between the disorders and production environment. According to our results, clinical disorders and reproductive status of herds in intensive dairy farming can be predicted through the analysis models built by linear regression.

2. Smajlovic M., Alagic D., Fejzic N., Smajlovic A., Ferizbegovic J., Caklovica K.: Occurrence of Vero-toxin producing strains of E.coli in raw beef produced in Bosnia and Herzegovina. Proceedings of the 11th Animal Science Congress. Asian -- Australian Association of Animal Production Societies. pg. 292-294, 5-9.Septembar, 2004. Malaysia Sažetak ili rad

Abstract

Vero-toxin producing *Escherichia coli* (VTEC) have been associated with both, outbreaks and sporadic cases of human disease, ranging from uncomplicated diarrhoea to hemorrhagic colitis and hemolytic-uremic syndrome (HUS). HUS, a life-threatening complication which can occur in 5 - 10% of patients, is characterized by thrombocytopenia, microangiopathic haemolytic anaemia, and acute renal failure. The dominant VTEC serotype is O157:H7, which is also most commonly involved in large outbreaks all over the world. Due to the fact that the above named pathogens also frequently occur in cattle, control of food contamination ought to begin with control of pathogens in domestic animal populations. The objective of our research was to investigate occurrence of VTEC strains in cattle and beef along the feedlot - slaughterhouse chain in Bosnia and Herzegovina. We collected and investigated the total of 200 samples (cattle faeces, cattle feedlot swabs, swabs of working area and hands of workers in slaughterhouses and beef specimens). Out of all the samples, eight strains, which were isolated from swabs from slaughterhouse (six) and meat specimens (two), were identified as VTEC positive. Among them, five strains were identified as O157:H7 and three as O96:H19. Importance of our research may be seen in fact that our investigation resulted in the first isolation and identification of VTEC strains in Bosnia and Herzegovina, and, particularly identification of O157:H7 strain, one of worldwide most prevalent foodborne pathogens.

3. Hajdarevi E., **Ferizbegovi J.**, Loni E. Ispitivanje nivoa koncentracija FSH kod pasa (kuja) unutar različitih grupa u cilju određivanja reproduktivne aktivnosti. IV hrvatski veterinarski kongres s međunarodnim sudjelovanjem. Zbornik p247-252, Šibenik, Hrvatska, 2008.

Kratak sadržaj:

Utvrđivanje nivoa koncentracije folikulostimulirajućeg hormona (FSH) važno je radi određivanja stupnja reproduktivne aktivnosti kuja, odnosno optimalnog vremena za njihovo parenje. Folikulostimulirajućeg hormon (FSH) je gonadotropin koji djeluje na razvoj i sazrijevanje ovarijalnih folikula tako što stimulira proliferaciju granulosa stanica, razvoj teke i sekreciju folikularne tekućine (Mutevelić i sur., 2003.). Uzorkovanja krvi su izvršena tijekom ljeta i jeseni kod 30 pasa (kuja) koji su podijeljeni u tri grupe, s obzirom na način i uvjete držanja. Neparametrijski Mann-Whitneyjev U-test upotrijebljen je za usporedbu dobivenih vrijednosti po grupama pasa (kuja), kao i po godišnjim dobima. Cilj provedenog istraživanja je utvrđivanje nivoa koncentracije folikulostimulirajućeg hormona u perifernoj krvi pasa (kuja), kao i utvrđivanje pojavljivanja estrusa tijekom ljeta i jeseni. Raspon variranja koncentracije folikulostimulirajućeg hormona u istraživanim grupama tijekom ljeta iznosio je od 0,144 ng/ml do 2,757 ng/ml, dok je tijekom jeseni zabilježen raspon variranja nivoa koncentracije istraživanih hormona od 0,036 ng/ml do 1,728 ng/ml. S obzirom na postojanje različitih uvjeta i načina držanja, istraživanja su izvršena upravo kako bi se sagledali svi relevantni faktori koji su bitni za održavanje reproduktivnog potencijala kuja.

4. **Ferizbegovi J.**, Hajdarevi E., Loni E. Pojava i širenje bruceloze kod domaćih životinja na prostoru Tuzlanskog kantona, na bazi provedenih istraživanja po osnovu federalnog

programa. IV hrvatski veterinarski kongres s međunarodnim sudjelovanjem. Zbornik 261-266, Šibenik, Hrvatska, 2008.

Kratak sadržaj:

Bruceloza je kronična zarazna bolest različitih vrsta domaćih životinja, divljih životinja kao i ptica (zoonoza). Uzročnici su *Brucella melitensis* (najčešće obolijevaju ovce i koze), *Brucella abortus* (najčešće obolijevaju goveda), *Brucella canis* (najčešće obolijevaju psi), *Brucella suis* (najčešće obolijevaju svinje). Kako je bruceloza bolest od visoke ekonomske i zoonotske važnosti, stručno kompetentni odabiru odgovarajuće strategije za kontrolu bruceloze domaćih životinja u krajevima gdje se ova bolest javlja u većoj mjeri (endemija) esencijalan je u borbi protiv bolesti. Istraživanjem je obuhvaćeno ukupno 11.364 uzorka krvi. Na Rose-Bengal test pozitivna su 764 uzorka, a na RVK test 739 uzoraka.

5. Loni E., **Ferizbegović J.**, Hajdarević E.: Ispitivanje utjecaja arterijskog krvnog tlaka u populaciji pasa hranjenih gotovim obrokom različitog komercijalnog naziva. IV hrvatski veterinarski kongres s međunarodnim sudjelovanjem. Zbornik p125-132, Šibenik, Hrvatska, 2008.

Kratak sadržaj

Danas se smatra da su vodeći uzrok mortaliteta u svijetu bolesti kardiovaskularnog sustava. Jedan od bitnih parametara koji nam na jednostavan način i u kratkom vremenu daje iznimno mnogo vrijednih pokazatelja zdravlja pacijenata jeste mjerenje krvnog tlaka. Mjerenje krvnog tlaka postalo je svakodnevna praksa, bolje rečeno, rutina svakog liječnika u humanoj i veterinarskoj medicini. Znanstvenici i da se hipertenzija javlja kao pratilac i simptom za vrijeme različitih bolesnih stanja, značajan broj autora ukazuje na neophodnost procjene krvnog tlaka. Visok krvni tlak može imati znatne negativne učinke, osobito može oštetiti vitalne organe kao što su oči, srce, bubrezi i središnji živčani sustav. Velik broj autora u svojim stručnim i znanstvenim publikacijama spominje gojaznost, tj. pretilost kao moguću i disponirajućim čimbenik u nastanku hipertenzije, tako da se sve više u istraživanjima govori o fenomenu „epidemije gojaznosti“. Istraživanje je provedeno kod 20 pasa, i to onih koji su hranjeni isključivo gotovim obrocima. Istraživanje je provedeno u skladu s podacima VBPS-a, Svjetskog udruženja veterinarâ, kad je u pitanju klasifikacija hipertenzije koja je detektirana korištenjem aparata za mjerenje krvnog tlaka. Tijekom rutinske pretrage kao parametri pomoću kojih je izvršena detekcija hipertenzije uzeti su sistolni i dijastolni krvni tlak, frekvencija pulsa te tjelesna masa i starosna dob psa. Rezultati su razni u skladu s podacima kad je u pitanju tip hipertenzije. Naši rezultati potvrdili su postojanje hipertenzije „kod ove grupe pasa. Konstatirani su svi tipovi hipertenzije: blaga, srednja i teška hipertenzija. Također, provedena istraživanja upućuju i na činjenicu koliko je bitno prilikom svakoga pregleda pacijenta provesti rutinsko mjerenje krvnog tlaka koje nam služi kao *screening* za poduzimanje sljedećih koraka, bilo dijagnostičkog bilo terapijskog.

KNJIGE I MONOGRAFIJE

1. Ferizbegovi J., Šaki V., Katica V., Crnki H.: Osnove uzgoja tovnih goveda, Procult, 2009, Sarajevo.
2. Ferizbegovi J., Hajdarevi E., Loni E.: Op a fiziologija životinja pitanja i odgovori, PrintCom, 2009, Tuzla.
3. Monografija prvog kongresa veterinarara Bosne i Hercegovine sa me unarodnim u eš em“, PrintCom, 2009, Tuzla.

DOPRINOS RAZVOJU I AFIRMACIJI NAU NE I STRU NE OBLASTI OD IZBORA U ZVANJE VANREDNOG PROFESORA

INTERNACIONALNI I DOMA I ISTRAŽIVA KI PROJEKTI

1. Projekat: „Epidemiološka i klini ka studija tumorskih bolesti kod ljudi i životinja na podru ju Tuzlanskog kantona“. Voditelj projekta prof. dr Jasmin Ferizbegovi . Federalno ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, broj 04-39-4893/05, 2006 godina.
2. „Istraživanje utjecaja ishrane i tjelesne težine kao mogu eg faktora rizika u nastanku hipertenzije pasa“ Ministarstvo obrazovanja nauke kulture i sporta, Tuzlanskog kantona, 2007.
3. „Reproduktivni hormoni kuja i sezonalitet“. Federalno ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, 2009. godina.
4. Me unarodnom istraživa kom projektu pod naslovom: »Epidemiološka i klini ka studija oboljenja od raka kod doma ih životinja u BiH i Sloveniji«

MENTORSTVO DOKTORSKE DISERTACIJE

1. Mr. sc Vedada Šaki a, pod nazivom „Uticaj gojdbenog stanja na reproduktivne i produktivne pokazatelje i pojavu nekih metaboli kih poreme aja kod krava Holštajn Frizijske pasmine“, Veterinarski fakultet Sarajevo, 2005.
2. Mr. sc Amele Katice, pod nazivom „Istraživanje estrusa ma aka (Felis catus) i histoloških karakteristika jajnika s obzirom na klimatske uvjete, te koncentracije estradiola i progesterona“, Veterinarski fakultet Sarajevo, 2007.
3. Mr. sc Tarika Muteveli a, pod nazivom „Optimalizacija metoda sinhronizacije estrusa u ranom i kasnom postpuerperalnom periodu krava“, Veterinarski fakultet Sarajevo, 2008.

4. Mr.sc. Elvira Hadžiahmetović Jurida, pod nazivom "Istraživanje humoralne uloge renin-angiotenzin-aldosteron sistema u genezi hipertenzije sa posebnim akcentom na kategoriju lova kih pasa", Veterinarski fakultet Sarajevo, 2012.

MENTORSTVO MAGISTARSKOG RADA

1. Tarika Mutevelić, asistenta iz područja Fiziologije i Patologije reprodukcije domaćih životinja, pod nazivom „Komparativna istraživanja uticaja aplikacije antibiotika i prostaglandina F_{2α} u puerperalnom i postpuerperalnom periodu na reproduktivne parametre krava“, Veterinarski fakultet Sarajevo;
2. Edine Hajdarević, asistenta na oblasti Biosistematika i fiziologija životinja, pod naslovom „Istraživanje hormonalnog statusa (folikulo-stimulirajućeg hormona, luteinizirajućeg hormona, estradiola i progesterona) u perifernog krvi pasa u odnosu na godišnja doba“, PMF Sarajevo, 2007;
3. Elvire Lonić, asistenta na oblasti Biosistematika i fiziologija životinja, pod naslovom „Istraživanje uticaja ishrane i tjelesne težine kao mogućeg faktora rizika u nastanku hipertenzije pasa“, PMF Tuzla, 2008;

Ilan komisije za ocjenu i odbranu doktorske disertacije (ili predsjednik)

Rješenjem Veterinarskog fakulteta Univerziteta U Sarajevu 04-03-127-14/00 od 04.01.2002 godine izabran je za člana komisije za ocjenu i odbranu doktorske disertacije pod naslovom: »Optimalizacija različitih programa upravljanja zdravljem i proizvodnjom mlijeka kod krava« kandidata mr.sc. Nihad Fejzić, višeg asistenta Veterinarskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu.

Poznavanje stranih jezika: (oznaka 1 do 5 za kompetenciju)

Jezik	Čitanje	Govor	Pisanje
Engleski	3	3	3

DOPRINOS U RAZVOJU I AFIRMACIJI NAUČNE I STRUČNE OBLASTI

Istraživački rad dr.sci. Jasmina Ferizbegović usmjeren je na više značajnih područja iz oblasti fiziologije i patologije razmnažanja domaćih životinja, ishrane, stojarstva i proizvodnje i organizacije veterinarstva. Značajan doprinos dr.sci. Jasmin Ferizbegović je dao organizacijom velikog broja seminara, inovacija u oblasti veterinarske medicine, sa posebnim osvrtom na problematiku malih životinja. Posebno je zapažena konferencija pod naslovom »Aktuelna

problematika u oblasti poljoprivrede na prostoru Tuzlanskog kantona«. U okviru pomenute konferencije dr.sci. Jasmin Ferizbegovi je imao zapaženo predavanje vezano za primjenu i razvoj savremenih metoda endokrinoloških istraživanja. Kroz predavanje dale su se jasne naznake i ukazalo na savremena saznanja o ulozi neuroendokrinog sistema u odvijanju reproduktivnih zbivanja. Tako er, je ukazao na injenicu da je spolna cikli nost životinja stimulisana preko hipotalamusa, hipofize, gonada i luteoliti kim angensima. Dr.sci. Jasmin Ferizbegovi je svojim predavanjem imao za cilj da analizira dosadašnja iskustva ali i da ukaže na opravdanost i mogu nost primjene pojedinih postupaka u reprodukciji doma ih životinja.

Ve ina istraživanja dr.sci. Jasmina Ferizbegovi a je iz oblasti fiziologije i patologije razmnažanja doma ih životinja sa naro itim osvrtom na istraživanja hormonalne kontrole spolne cikli nosti i op im utjecajima na reprodukciju životinja. Po obuhvatnosti i sistemati nosti nau ni i stru ni radovi iz te oblasti ine jednu monografsku cjelinu.

Drugi kompleks radova odnosi se na istraživanja i analizu problematike obnove i revitalizacije sto arske proizvodnje u Bosni i Hercegovini sa naro itim osvrtom na zna aj i ulogu veterinarske službe i modalitete njenog afirmativnog doprinosa.

Tre i kompleks radova odnosi se na istraživanja odnosa u kompleksu ishrana - reprodukcija - proizvodnja, naro ito uvažavaju i realnosti prisutnih proizvodnih sistema u Bosni i Hercegovini.

etvrti kompleks istraživanja je ve i broj radova koji se bave organizacijom veterinarstva u Bosni i Hercegovini, upravljanjem veterinarskim organizacijama i odnosima upravljanje - organizacija veterinarstva u periodu tranzicije.

U svojim radovima dr.sci. Jasmin Ferizbegovi iskazuje interes i za druge oblasti iz veterinarske medicine kao što su klini ka patologija i epidemiologija zaraznih i parazitarnih bolesti životinja.

U dosadašnjem periodu, rezultate svojih istraživanja, dr.sci. Jasmin Ferizbegovi je prezentirao i publikovao na brojnim doma im i stranim kongresima i seminarima (Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Srbija, Austrija, Njema ka, Italija, USA). Dr.sci. Jasmin Ferizbegovi objavio je kao autor ili koautor u periodu od posljednjeg izbora 31 nau ni i stru ni rad i jedan univerzitetski udžbenik za studente pod naslovom »Kontrola reprodukcije doma ih životinja«. Dr.sci. Jasmin Ferizbegovi je u estvovao na velikom broju konferencija, simpozija, kongresa u zemljama bivše Jugoslavije, velikom broju Evropskih zemalja i SAD. U nekoliko navrata boravio je na Veterinarskim fakultetima u Milanu, Padovi, u SAD na Veterinarskom fakultetu na Floridi, na Veterinarskom fakultetu u Koloradu i na dvije privatne klinike u državi New York.

Rade i ve i broj godina kao neposredni rukovodilac Veterinarske stanice Tuzla, koja zapošljava osam dr.vet.med., stalno je u prilici da rezultate svog istraživa kog opusa primjenjuje i provjerava u praksi. Posebno treba naglasiti rezultate koje ova Veterinarska

stanica postiže u unaprije enju reprodukcije životinja, sprije avanja pojave i širenja zaraznih bolesti i ukupnog unaprije enja proizvodnje životinja.

Dr. sci. Jasmin Ferizbegovi je Predsjednik Organizacionog odbora Prvog Kongresa veterinarara sa me unarodnim u eš em, koji je održan u Tuzli, od 28-30. 10.1998. godine. Ovaj kongres veterinarara ima svoj zna aj u istoriji naše države ne samo kao Prvi kongres me unarodno priznate države, nego i po zna ajnom odazivu i u eš u istraživa a iz oblasti veterinarske medicine iz USA, Austrije, Njema ke, Hrvatske, Slovenije, Holandije Belgije Italije i drugih zemalja stoje nadalje zna ajno unaprijedilo me unarodne kontakte veterinarske profesije Bosne i Hercegovine. Prvom kongresu veterinarara BiH prisustvalo je preko 350 u esnika kao i 5 najautoritativnijih predstavnika EU.

Dr.sci. Jasmin Ferizbegovi je koordinator me udržavnog-me uvladinog projekta sudjelovanja na podru ju znanosti i tehnologije u 2002-2003 godini izme u BiH i Slovenije to je odlu eno na 3 sjednici zajedni kog odbora za nau nu i tehnološku saradnju izme u BiH i Slovenije održane 5/6 2002 godine svojim dopisom broj 13-02-37-/02 od 28.02.2002 godine Ministarstvo vanjskih poslova informisalo je o prihva anju projekta i izvjestilo da su nosioci projekta Veterinarski fakultet Sarajevo i Ljubljana. Radni naslov prihva enog projekta je: »Epidemiološka i klini ka studija oboljenja od raka kod doma ih životinja u BiH i Sloveniji«

Glavni koordinator BiH projekta je prof. dr. se Jasmin Ferizbegovi . Projekat ima za cilj da ukaže na zna ajan porast tumorskih bolesti kod doma ih životinja posebno ku nih ljubimaca, koji dijele najuži životni prostor i uticaj okoline sa ovjekom. Onkologija je zato zna ajno podru je, koje u veterinarskoj medicini zauzima sve važnije mjesto.

Etiologija, uzroci mnogih oboljenja od raka ostaju još uvijek nepoznanica. Poznatim etiološkim uzro nicima, kao što su neki onkogeni virusi, genetska predispozicija prema vrsti pasmini, te poznatim rizi nim faktorima okoline, se najvjerojatnije pridružuju novi, još nepoznati i neutvr eni uzro nici. Prepoznavanje tih uzro nika može pomo i uspješnom preveniranju odnosno lje enju takvih oboljenja. Kao koordinator BiH projekta kandidat prof. dr. se Jasmin Ferizbegovi ima zadatak da sa koordinatorom projekta iz Slovenije Doc.dr.sc Jonošem Butinarom ustanovi jedinstvene protokole pra ena a posebno:

1. Incidenciju tumorskih bolesti
2. Mogu nost ustanovljavanja jedinstvenih epidemiološko nau no razvojnih metoda
3. Ustanoviti neophodne klini ke parametre za pra enje tumorskih bolesti kao i jedinstvene dijagnosti ke procedure.

Zajedni ki ciljevi dva istraživa ka tima doprinijet e prije svega: Transferu novog i korištenju postoje eg znanja

Utemeljiti i stalno favorizirati multidisciplinarn pristup izme u istraživa a BiH i Slovenije

Kroz pomenuta istraživanja prof.dr.sc Jasmin Ferizbegovi kao koordinator BiH projekta nesumljivo da e veliki doprinos što e svakako pojasniti u estalost pojavljivanja oboljnja od raka kod doma ih životinja u BiH.

NASTAVNO PEDAGOŠKI RAD

Prof. dr. sci. Jasmin Ferizbegovi je na sjednici Nastavno nau nog vije a Univerziteta u Tuzli održanoj 29.05.1996. godine izabran u zvanje docenta na predmetu Fiziologija životinja, studijski odsjek biologija i hemija. Jedno vrijeme je bio angažovan na Tehnološkom fakultetu Tuzla kao docent na predmetu Tehnologija animalnih proizvoda.

Na osnovu lana 186-191. T lana 192. Stav 3. Pravila JU Univerzitet u Tuzli, na prijedlog Nau no-nastavnog vije a Filozofskog fakulteta, Senat Univerziteta, na XXIX sjednici održanoj 26.06.2002 godine donio je Odluku o izboru Doc.dr.sci Jasmin Ferizbegovi bira se u zvanje vanrednog profesora, za užu nau nu oblast »Biosistematika i morfologija životinja« na Filozofskom fakultetu JU Univerzitet u Tuzli. (Danas je to PMF Univerziteta u Tuzli).

Tokom vremena provedenog u zvanju, dr. sci. Jasmin Ferizbegovi , vanredni profesor, angažovan je u izvo enju teoretske i prakti ne nastave, konsultacijama, seminarskim i diplomskim radovima studenata. Izlaganja su mu te na, jasna i na visokom pedagoškom nivou i za taj rad je uvijek ocjenjivan visokom ocjenom za angažovanost, kvalitet, savjesnost i metodi nost od strane studenata i nastavnika. Dobra komunikacija sa studentima i njegova angažovanost da im pomogne po svim nastavnim i životnim pitanjima svrstava ga u nastavnike kojeg studenti cijene kao izvanrednog nastavnika i ovjeka.

Kao dugogodišnji saradnik Veterinarskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu kandidat prof.dr.sc Jasmin Ferizbegovi isticao se u nastavno pedagoškim aktivnostima kao i nau ni istraživa kom radu. Posebno su zapaženi projekti od posebnog interesa za dalji razvoj i permanentnu veterinarsku edukaciju kao i afirmaciju veterinarske medicine u cjelini. Posebno treba ista i izvaredan angažman kandidata oko aktueliziranja održavanja stru nih i nau nih skupova iz oblasti aktuelnih zaraznih i parazitarne bolesti te uklju ivanja u ove stru ne rasprave i nau nika svetskog renomea iz SAD Prof.dr.sc Mo Salmana predsjednika svjetske asocijacije epidemiologa i ekonomista, kao i drugih ugledika i autoriteta iz Evropskih zemalja. Stekao je nau ni stepen magistra veterinarskih nauka 1990. godine i doktora veterinarskih nauka 1995. godine iz oblasti »Fiziologija i patologija razmažanja doma ih životinja«.